

Research Paper

Role Makers of Internationalization of Higher Education in Iran's Science and Technology System (Functions and Institutions) *

Samira Najafi Khaje Balaghi ¹, Samad Izadi**², Ebrahim Salehi Omran ³, Mohsen Alizadeh Sani ⁴

¹ PhD student in Higher Education Development Planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. sanajafi218@gmail.com

² Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. s.izadi@umz.ac.ir

³ Professor of the Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. Salehi_omran@umz.ac.ir

⁴ Assistant Professor, Department of Business Administration, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran. alizadehsani@umz.ac.ir

10.22080/ssi.2022.24133.2026

Received:

May 10, 2022

Accepted:

August 27, 2022

Available online:

September 18, 2022

Keywords:

Internationalization, Function, Institution, Higher education, Policy.

Abstract

Objective: The current research was carried out with the aim of designing a higher education model using the approaches of internationalization and validation .Research

Method: The participants of this study included 20 experts, professors and researchers in the field of higher education, who were selected through purposeful sampling and then interviewed in a semi-structured way. The data was coded with the help of MAXQDAv2020 Software, and to validate the research model, Strauss and Corbin's acceptability indicators were used. Members' observation and researchers' self-review were used as the research tool .**Findings:** According to the findings, the most important institutions influencing the internationalization of higher education included macro policy-making institutions, intermediary institutions for policy implementation, executive institutions, executive policy-making institutions, and programmatic policy-making institutions. Also, the most important functions of these institutions in the internationalization of the higher education were the functions of policy making, regulation, facilitation and service provision .

Conclusion: According to the results, in addition to the structure within the universities and higher education, the institutions and the entire environment outside the university were also involved in the direction of internationalization. Therefore, internationalization will occur when the institution of the university along with the whole country and the system move towards internationalization with serious determination and will, policy, program, document, law and vision. Moreover, the role, function, and relationship of each of these institutions should be determined so that the right step can be taken in this direction.

* This article is an excerpt from the doctoral thesis of the field of higher education development planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University

**Corresponding Author: Samad Izadi

Address: Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Email: s.izadi@umz.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

The attention of policy and decision makers in the field should be directed to the fact that the discussion of internationalization of higher education has the support of upper-level documents and the scientific community of the country as well. This discussion should be addressed in the implementation; hence, there is a need for the country's universities to make revisions in their missions, goals and functions. The actors, agents and functions of this issue should be drawn and implemented in the form of a road map. For this purpose, a special framework should be followed. The first issue is listing the necessary functions and activities. Then the organizations and institutions active in the functional area should be identified, and at last, the connections between them should be drawn. Therefore, the process of the internationalization of education can be examined in two dimensions, functional and institutional. Finally, with a comprehensive view, a policy model is designed and presented to the internationalization of higher education as a strategy in university helps the international image, the export of knowledge and scientific findings, student exchanges, solving financial constraints and increasing the educational quality of universities. Therefore, in this research, by giving importance to the internationalization of higher education, the following question is raised:

1. What are the functional and institutional dimensions of the policy model of the internationalization of higher education?

2. How is the validity of the model designed for the policy of the internationalization of higher education?

Methods

The present qualitative research method is based on a classical data theorizing and analysis. In this way, first, due to the lack of current and comprehensive components regarding the dimensions of the functions and institutions affecting higher education, the researcher selected 20 professors and policy makers in the field through purposive sampling method (snowball) and finally 15 people (due to theoretical saturation) were interviewed.

At the next level, the received voice answers were transcribed and coded based on open, central and selective coding using MAXQDAv2020 qualitative analysis software. 62 open codes were identified and categorized in the open coding stage. In the axial coding stage, the open codes obtained from the previous stage were connected to the axial codes, classified, and converted into the concepts of 9 main categories. In the selective coding stage, the concepts and themes introduced in the previous stage were regularly classified and categorized in the form of 2 general concepts and 9 naming sub-categories. To validate the institutions and functions of the internationalization of higher education, three techniques were used: researchers' self-review, Strauss and Corbin's acceptability index, and members' review. In this way, the research model was approved and finally, for the purpose of testing the validity of the interviews and the interview protocol, a coherent executive plan and a steering committee have been used which benefited from the guidance of the supervisors and consultants as well as the researcher's

self-review during the process of data collection and analysis. To check the reliability of the interviews, the agreement between the two coders was equal to 82 and since the reliability was more than 60%, it was acceptable.

Results

The findings showed that the most important institutions influencing the internationalization of higher education included 5 major policy-making categories (supreme leadership, expediency discernment council, supreme council of the cultural revolution, constitutional council, government board, Islamic council, supreme national security council), intermediary institutions for policy implementation (central bank, vice presidency for science and technology, ministry of education, supreme council of communications, judiciary, Islamic Republic of Iran broadcaster, ministry of foreign affairs, support fund for researchers and technologists), executive institutions (universities, elite foundation, student affairs organization of the vice-chancellor of exchange and foreign students affairs, science and technology parks, scientific and specialized associations, governmental and non-governmental higher education institutions, Islamic Azad University, institutions for recruiting and dispatch students), executive policy-making institutions (information and security organizations, the supreme council of cyber space, the ministry of culture and Islamic guidance, academic jihad, the center for scientific and international cooperation of the ministry of science, research and technology, the ministry of health, and medical education), and programmatic policy-making institutions (research centers and research codes, parliament research center, parliament

education and research commission, supreme council of science, research and technology). Also, the most important functions included policy making, regulation, facilitation, providing services for these institutions.

Conclusion

Therefore, it was concluded that the direction of movement toward internationalization, the structure within universities and higher education, institutions and the entire environment outside the university are also involved. Hence, we will be able to move in the direction of internationalization when, in addition to the institution of the university, the whole country and the system (in moving towards internationalization) have serious determination and will, policy, program, document, law and vision. The role, function and relationship of each of these institutions of the country should be determined, so that the right step can be taken in this direction.

Funding

This article was not sponsored.

Acknowledgments

The authors consider it necessary to thank and appreciate all individuals or organizations involved in research in the field of higher education policy making with an emphasis on internationalization", and the results of their study have been used in this research.

Conflict of Interest

No conflicts of interest were declared by the authors.

Authors' Contribution

This research is derived from the dissertation of Mrs. Samira Najafi Khaje-Balaghi entitled "Pathology and Design of Higher Education Policy Model with an

Emphasis on Internationalization",
Department of Educational Sciences,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Mazandaran.

All authors contributed to the collection,
analysis, and interpretation of the data, as
well as the design and writing of the
article.

علمی پژوهشی

نقش‌آفرینان سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی در نظام علم و فن‌آوری ایران (کارکردها، نهادها)

سمیرا نجفی خواجه بلاغی^۱، صمد ایزدی^{۲*}، ابراهیم صالحی عمران^۳، محسن علی‌زاده ثانی^۴

^۱ دانشجوی دکتری رشته‌ی برنامه‌ریزی توسعه‌ی آموزش عالی، دانشکده‌ی علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
sanajafi218@gmail.com

^۲ دانشیار گروه علوم تربیتی دانشکده‌ی علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران s.izadi@umz.ac.ir

^۳ استاد گروه علوم تربیتی دانشکده‌ی علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران Salehi_omran@umz.ac.ir

^۴ استادیار گروه مدیریت بازرگانی دانشکده‌ی علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران alizadehsani@umz.ac.ir

 10.22080/ssi.2022.24133.2026

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل و نقشه‌ی راه آموزش عالی با رویکرد بین‌المللی شدن و اعتبارسنجی آن انجام شده است. روش مطالعه: پژوهش کیفی از نوع داده‌بنیاد کلاسیک است. مشارکت‌کنندگان شامل ۲۰ نفر از صاحب‌نظران و استادان و پژوهشگران حوزه‌ی آموزش عالی می‌باشند که به روش هدفمند نمونه‌گیری و سپس به‌صورت نیمه-ساختاریافته مصاحبه شده‌اند. داده‌ها به کمک نرم‌افزار MAXQDA2020 کدگذاری شده و برای اعتباریابی الگوی پژوهش از شاخص‌های مقبولیت اشتراوس و کوربین، تکنیک بازدید توسط اعضا و رویکرد خودبازبینی توسط محقق استفاده شده است. یافته‌ها: براساس یافته‌ها مهم‌ترین نهادهای تأثیرگذار بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ۵ دسته، یعنی نهادهای سیاست‌گذار کلان، نهادهای واسطه‌ی پیاده‌سازی سیاست‌ها، نهادهای اجرایی، نهادهای سیاست‌گذار اجرایی و نهادهای سیاست‌گذار برنامه‌ای می‌باشند. همچنین، مهم‌ترین کارکردها این نهادها در جهت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی شامل کارکردهای سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری، تسهیل‌گری و ارائه‌ی خدمات می‌باشد. نتیجه‌گیری: بنابر نتایج بیان می‌شود که جهت حرکت به‌سمت بین‌المللی شدن علاوه‌بر ساختار درون دانشگاه‌ها و آموزش عالی نهادها، کل محیط خارج از دانشگاه نیز در این امر دخیل هستند؛ چراکه نتایج آن به خارج از دانشگاه نیز برخواهد گشت؛ بنابراین زمانی قادر خواهیم بود در مسیر بین‌المللی شدن حرکت کنیم که علاوه‌بر نهاد دانشگاه کل کشور و نظام در حرکت به‌سمت بین‌المللی شدن دارای عزم و اراده‌ی جدی، سیاست، برنامه، سند، قانون و چشم‌انداز باشد و نقش، کارکرد و ارتباط تک‌تک این نهادهای کشور باید مشخص گردد تا بتوان در این مسیر گام درست برداشت.

تاریخ دریافت:

۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۵ شهریور ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۲۷ شهریور ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

بین‌المللی شدن، کارکرد، نهاد، آموزش عالی، سیاست‌گذاری.

* نویسنده مسئول: صمد ایزدی

آدرس: دانشیار گروه علوم تربیتی دانشکده‌ی علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
ایمیل: s.izadi@umz.ac.ir

۱ مقدمه و بیان مسأله

بدون تردید توسعه و پیشرفت هر کشور و در سطح کلان جامعه‌ی جهانی، مدیون آموزش عالی به‌عنوان نیروی پیشران در توسعه‌ی پایدار است. آموزش عالی با توجه به رسالت و نقش راهبردی که در هدایت و کنترل جامعه به‌سوی پیشرفت دارد، کیفیت عملکرد آن یک مزیت رقابتی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی برای کشورها به‌شمار می‌آید (حسن رضایی، ۱۴۰۱) و به‌عنوان مهم‌ترین جزء نهاد آموزش؛ با ارتقای سطح آموزش و یادگیری، پایه و اساس شکل‌دهی جهان آینده از جهت نیروی انسانی را تأمین می‌نماید (حجه‌الاسلامی، چراغی، برزو، ۱۴۰۱). شتاب ناشی از پدیده‌ی جهانی‌شدن مخصوصاً در عرصه‌های علوم و فن‌آوری و همچنین تکیه کشورها به اقتصاد دانش‌محور به‌عنوان یک اصل بنیادین، موجب شده است که آموزش عالی دارای بیشترین تأثیر ناشی از این جهانی‌شدن باشد و از طرفی بیشترین تأثیر را نیز بر این روند به‌جای بگذارد؛ چراکه آموزش عالی همواره همگام با تحولات و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و معرفتی جوامع پیش‌رفته است. این موضوع با بررسی تحولات و تاریخچه‌ی آموزش عالی از ظهور اولین آموزش عالی در قرن سیزدهم، دهه‌ی طلایی خود در سال ۱۹۶۰ که به یک عنصر اعتبار برای جوامع تبدیل گردیده بود و تا به امروز به‌خوبی نمایان می‌گردد (موسوی امیری، ۱۳۹۹) و به دنبال این تحولات دانشگاه‌ها نیز به تناسب تغییراتی در کارکردها در ساختار و مأموریت خود به وجود آورد و به تناسب شرایط تغییر نسل داده‌اند (اوزتل، ۲۰۲۰).

بنابراین، آموزش عالی یکی از ارکان و محورهای توسعه‌ی جوامع است و وقتی از رقابت جوامع در سطح بین‌المللی و حرکت کشورها در مسیر توسعه سخن به میان می‌آید، به‌ناچار توجه به ارتقای سطح استانداردهای سیستم‌های آموزش عالی و تغییر در

سیاست‌گذاری آموزش عالی متناسب با استانداردهای جهانی جهت توسعه و همگامی با پیشرفت و پدیده‌ی جهانی‌شدن، به یک مسأله‌ی مهم و ضروری تبدیل می‌شود (اصغری، ۱۳۹۸)؛ به‌طوری‌که در چند دهه‌ی گذشته متناسب با نیاز جوامع و جهت پاسخگویی به انبوه تقاضای افراد به آموزش در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... این تغییرات به‌صورت وسیع در ابعاد کمی و کیفی و همچنین روش‌های آموزش در نظام‌های آموزشی کشورها سراسر جهان به وقوع پیوسته است و بحث جهانی‌سازی فرایند آموزش و تلفیق بعد بین‌المللی، میان فرهنگی و جهانی، اهداف، کارکردها و نحوه‌ی آموزش در محافل علمی مطرح گردید و موجب ارائه‌ی ایده‌ای به‌عنوان بین‌المللی‌شدن آموزش عالی خصوصاً در کشورهای در حال توسعه به‌عنوان یکی از مباحث مهم و یکی از شاخص‌های توسعه‌ی آموزش در سطح آموزش عالی شده است (نیکولاسکو^۲ و همکاران، ۲۰۰۹) و با توسعه‌ی روزافزون فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات امکان برگزاری تله کنفرانس‌های بین‌قاره‌ای با ماهیت دانش‌افزایی برای دانشگاه‌ها و نهادهای آموزش عالی فراهم شده است که این امر نشان می‌دهد تبادل علم و تخصص حد و مرز نمی‌شناسد و آموزش عالی همزمان با این توسعه‌ی فن‌آوری به‌طور اجتناب‌ناپذیری به‌سمت بین‌المللی شدن پیش می‌رود (بریهان زس^۳، ۲۰۲۱).

بین‌المللی‌شدن دانشگاه‌ها در واقع شرایط تلفیق ابعاد بین فرهنگی پژوهش و آموزش و فرصتی برای ارتباط ملاحظات جهانی و محلی و نمود پدیده‌ی پیچیده‌ی جهانی‌شدن در آموزش (تامرات^۴، ۲۰۲۰) و منظر بارزترین ویژگی نظام آموزش مطلوب آینده، یعنی باز بودن و تعامل دائمی آن با محیط بین‌المللی و توجه به ضرورت‌ها، نیازها، مطالبات و شرایط محیطی آینده است (فرانتو^۵ و همکاران، ۲۰۱۹). به موازات این ضرورت و نیاز، اهمیت و نقش بین‌المللی

⁴ Tamrat

⁵ ferronato

¹ Oztel

² Nicolescu

³ Bruhan-Zass

حوزه‌ی آموزش عالی مبهم است و بین‌المللی‌سازی بحث‌برانگیزترین مسأله‌ی روز در حوزه‌ی آموزش عالی در جهان تبدیل شده است (علی‌پور و عباسی، ۱۴۰۰) و به گونه‌های متفاوتی تفسیر می‌شود به طوری که از مأموریت‌های ملی و اهداف راهبردی آموزش عالی فاصله دارد؛ چراکه بین‌المللی شدن آموزش عالی دارای طیف گسترده‌ای از تعاریف و تفسیرها و کارکردهایی است که ممکن است در انتهای یک سوی این طیف بین‌المللی شدن محدود به پذیرش تعدادی دانشجویی خارجی از چند کشور نه‌چندان مطرح در پردیس‌های دانشگاهی باشد و فقط به صورت نمادین اجرا شود و در انتهای سوی دیگر طیف بین‌المللی شدن به مانند یک فرایندی که بر کلیه‌ی نهادها و ساختارهای دانشگاه اثرگذار است، مطرح شود (حسینی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ به طوری که مفهوم‌سازی بین‌المللی شدن به عنوان فرایندی نیروافزا و دگرگون‌کننده با برنامه‌های پژوهشی و درسی و با مشخص کردن بازیگران درون دانشگاهی (دانشکده، دانشجو، کارمندان، اساتید) و برون دانشگاهی، نقش و فعالیت‌های تمام آن‌ها باشد (حسن رضایی، ۱۴۰۱).

در کشور ما نیز متأسفانه خواسته یا ناخواسته، جو بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، هر چند در چند سال اخیر موج جدید بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران، با استناد به اسناد بالادستی در سطحی نسبتاً گسترده شکل گرفته است؛ اما بر محوریت طیف اول تفسیر می‌شود. به گونه‌ای که در سند چشم‌انداز (۱۴۰۴) ایران را کشوری با جایگاه اول علمی در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی در قالبی از تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل ترسیم و ضرورت حرکت دانشگاه‌ها و حرکت به سمت بین‌المللی‌سازی آموزش را بیان کرده‌اند و در قانون برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی ششم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران، در بخش ۱۲ ماده ۶۴ و ماده ۶۶ به صراحت بر گسترش ارتباطات علمی با مراکز

شدن به عنوان یک استراتژی جهت توسعه‌ی آموزش نمایان گردیده است و دانشگاه‌ها با بازنگری در اهداف، کارکردها، مأموریت و رسالت‌های خود، بین‌المللی شدن آموزش عالی را به عنوان یک راهبرد استراتژیک در چشم‌انداز بلندمدت خود جای دادند (یورالو^۱، ۲۰۲۰) و به عنوان یک استراتژی در مدیریت ارتباطات به آن می‌نگرند (کول هوگسوک^۲، ۲۰۲۱). به طوری که جکسون^۳ بیان کرد در نتیجه‌ی بین‌المللی شدن، مؤسسات آموزش عالی در مأموریت خودارزیابی دوباره به عمل آورده تا بتوانند فارغ‌التحصیلانی تربیت نمایند که شهروندان جهانی و حرفه‌ای در دنیای متغیر امروز باشند؛ چراکه حضور در بازار کار جهانی و انواع جدید مشاغل و همچنین پذیرش مسؤولیت‌های جدید دانشجویان به عنوان اعضای جوامع نیازمند کسب صلاحیت بین‌المللی است که در رویکرد سنتی قابل دسترسی نیست (سعیدی و همکاران، ۱۴۰۱).

درواقع، این بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها به عنوان راهی مناسب برای مواجه با اثرات ناخواسته‌ی پدیده‌ی جهانی شدن است؛ چراکه بین‌المللی شدن با توجه و احترام به مرزها، فرهنگ‌ها و نفع مشترک عمل می‌نماید. بین‌المللی شدن آموزش عالی مزایایی اقتصادی را برای کشور و سیستم آموزش عالی با ورود دانشجویان خارجی به داخل کشور به همراه دارد و در مقابل با اعزام دانشجویان به خارج از کشور منفعتی برای رقابت در اقتصاد جهانی به همراه داد. درواقع، امروزه بین‌المللی شدن آموزش عالی به دلیل مزایایی از قبیل افزایش درآمد، کسب شهرت و افزایش رتبه‌بندی جهانی، برای مؤسسات و دانشگاه‌ها یک دل‌مشغولی محوری و دغدغه‌ی حیاتی محسوب شده و آن را به عنوان هدف اصلی و در مرکز اهداف راهبردی مطرح می‌نمایند (صغاری دربرزی و همکاران، ۱۳۹۹).

اما با وجود این اهمیت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، مفهوم آن همچنان برای بسیاری از فعالان

³ Jackson

¹ Uralov

² Kvilhaugsvik

کیو اس^۴ (بهترین رتبه دانشگاه صنعتی شریف رتبه‌ی ۳۸۱)، سایماگو^۵ (ایران رتبه‌ی ۱۵)، تایمز^۶ (بازهی رتبه‌ای ۳۵۱-۴۰۰ صنعتی نوشیروانی بابل، علوم پزشکی کردستان، علوم پزشکی مازندران)، آموزش عالی لیدن^۷ (بهترین رتبه دانشگاه تهران رتبه‌ی ۱۱۳) که اقدام به رتبه‌بندی دانشگاه‌های در سطح بین‌المللی می‌نمایند و یکی از شاخص‌های رتبه‌بندی آن‌ها همکاری‌های بین‌المللی است، نمایان می‌شود که جایگاه دانشگاه‌های کشور متأسفانه جایگاه مناسبی نیست و این فرایند نیازمند اصلاح است.

با توجه به اینکه در آموزش عالی کشور نهادها و سازمان‌های زیادی به‌صورت جزیره‌ای و دور از هم تصمیم‌گیرنده و سیاست‌گذار می‌باشند؛ لذا این نیاز احساس می‌شود که این نهادها فعال شناسایی و راهبردهایی برای اصلاح ساختار نهادی و بهبود تعاملات میان نهادها در نظام نوآوری آموزش عالی ارائه گردد؛ چراکه لازمه‌ی بین‌المللی شدن نیازمند همکاری و ارتباط منطقی و سیستمی این نهادها می‌باشد (نیک‌بین و همکاران، ۱۳۹۶)؛ لذا باید توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران حوزه‌ی آموزش عالی را به این موضوع معطوف کرد که بحث بین‌المللی شدن آموزش عالی دارای پشتوانه‌ی اسناد بالادستی و قشر علمی کشور است و باید در اجرا به این بحث پرداخته شود؛ بنابراین نیاز است که دانشگاه‌های کشور در رسالت‌ها، مأموریت‌ها، اهداف و کارکردهای خود بازنگری‌هایی به عمل آورده و بازیگران و عوامل و کارکردهای این موضوع در قالب نقشه‌ی راه ترسیم و به اجرا گذاشته شود؛ برای این منظور چارچوب خاصی نیاز است که اولاً کارکردها و فعالیت‌های لازم را فهرست کرده؛ ثانیاً سازمان‌ها و نهادهای فعال در حوزه‌ی کارکردی مشخص شده و ثالثاً ارتباطات بین آن‌ها ترسیم گردد؛ لذا در دو بعد کارکردی و نهادی

و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی تأکید و در نقشه‌ی جامع علمی کشور در راهبرد کلان بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و همکاری‌های علمی بین‌المللی اشاره شده است؛ ولی در اجرا مدیران و سیاست‌گذاران آموزش عالی تنها با شعار "بین‌المللی کردن دانشگاه‌ها" هدف بزرگ آموزش عالی ایران است" به اهمیت آن اذعان نموده‌اند و به ظاهر با امضای تفاهم‌نامه‌های متعدد با دانشگاه‌های خارجی، تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های مرتبط، بازدیدهای متقابل مدیران دانشگاه‌های داخلی و خارجی در کنار فعالیت‌های روزافزون برگزاری نشست‌ها و کنفرانس‌های مختلف و ارائه‌ی گزارش‌های عملکرد در حوزه‌ی بین‌المللی کردن آموزش عالی عزم جدی خود را گسترش فعالیت‌های بین‌المللی آموزش عالی ایران نشان می‌دهند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹).

اما واقعیات موجود این را بیان می‌کند که با شرایط یک دانشگاه بین‌المللی فاصله‌ی زیادی داریم. فقدان وجود هدف و تعریف بین‌المللی شدن، فقدان وجود یک استراتژی مدون در مقایسه با دیگر کشورها، خلاء سیاستی و بی‌عملی، عدم کفایت پشتیبانی مالی و لجستیکی، وجود نگاه‌های متأثر از سیاست به همکاری‌های علمی بین‌المللی، نبود چارچوب تشکیلاتی، نیروی انسانی و امکانات متناسب با وظیفه‌ی محوله، موانع متعدد قانونی و سیاسی و همچنین شرایط فرهنگی-اجتماعی باعث شده این فرایند در ایران به‌طور کامل محقق نشود، که نتیجه‌ی آن جایگاه دانشگاه‌های ایران در رتبه‌بندی‌های مؤسساتی مانند نظام رتبه‌بندی وبومتریکس^۱ (بهترین رتبه دانشگاه تهران رتبه‌ی ۵۰۴)، ۴ اینترنشنال^۲ (هیچ‌کدام از دانشگاه‌های ایران در ۲۰۰ دانشگاه برتر آن قرار ندارد)، شانگهای^۳ (دانشگاه شریف و تربیت مدرس رتبه‌ی ۵۰۱ تا ۶۰۰)،

⁶ Times Higher Education World University Ranking: THE

⁷ Leiden University Ranking based on new crown indicator

¹ Webometrics

² 4International Colleges and Universities (4ICU)

³ Shanghai Ranking

⁴ QS Ranking

⁵ SCI mago Ranking

از منظر خاص و متفاوتی نگریسته می‌شود و هر کشور سعی دارد از آن به‌عنوان یک سیاست و یا ابزار از قبیل سیاست آموزشی، سیاست خارجی، سیاست علم و فن‌آوری و نوآوری، سیاست اقتصادی، سیاست فرهنگی و به‌تازگی دیپلماسی دانشی در راستای منافع ملی بهره‌برد (نیک‌بین و همکاران، ۱۳۹۶)؛ در بسیاری از کشورها به منظور اطمینان از کیفیت آموزش عالی از بین‌المللی‌سازی آموزش عالی استفاده می‌شود و در برخی کشورها نیز جهت کسب بالاترین رتبه‌ی کیفیت آموزشی در بازار جهانی به بین‌المللی‌سازی آموزش عالی رو آورده‌اند (مایاحی و همکاران، ۱۴۰۰). اهداف بین‌المللی شدن آموزش عالی نیز در سطوح مختلف و در کشورهای مختلف نیز متفاوت است؛ به‌طوری‌که در کشورهای در حال توسعه بین‌المللی شدن با هدف تقویت بخش خصوصی، توسعه‌ی زیرساخت‌های آموزشی، توسعه‌ی صنعت گردشگری از طریق تبادل استاد و دانشجو و نیز توجه به نیازهای اساسی مدیریت توسعه‌ی منابع پایدار، توسعه‌ی نیروی انسانی و رشد اقتصادی است (چوی^۳، ۲۰۱۹). از طرفی، بین‌المللی شدن آموزش عالی و تبادل بین دانشگاه‌ها از جمله مشارکت‌های سازمانی میان مؤسسات آموزشی عالی، می‌تواند از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی در ایجاد ظرفیت برای مبادله دانش (چاو هسیه^۴، ۲۰۲۰)، پشتیبانی سازمانی از پروژه‌ها و برنامه‌های تحقیقاتی (مهرآورگیگلو و همکاران، ۱۴۰۰) یا یافتن و ارائه‌ی پاسخ مسائل پیچیده‌ی محلی و از همکاری‌های آموزشی بین‌المللی از قبیل برنامه‌های تحصیل خارج از کشور، ادغام مسائل مربوط به ارتباطات بین‌المللی در برنامه‌های درسی و یا از ایجاد صلاحیت‌های بین فرهنگی ضروری در آموزش عالی (گورگی موانگی و یاهو^۵، ۲۰۲۰) پشتیبانی و حمایت کنند.

بر همین مبنا، تمامی کشورها حرکت به سمت بین‌المللی شدن را درک کرده‌اند و به‌دلیل تحقق

فرایند بین‌المللی شدن آموزش را مورد بررسی و در نهایت با یک دید جامع مدل سیاست‌گذاری در این خصوص طراحی و ارائه می‌شود تا بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را به‌عنوان راهبردی استراتژیک در چشم‌اندازهای دانشگاهی گنجانده و به وجهه بین‌المللی، صدور دانش و یافته‌های علمی، تبادلات دانشجویی، برطرف نمودن تنگناهای مالی و افزایش کیفیت آموزشی دانشگاه‌ها کمک کند؛ لذا در این پژوهش با اهمیت دادن به بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به طرح این سؤال که ابعاد کارکردی و نهادی الگوی سیاست‌گذاری بین‌المللی‌سازی آموزش عالی کدام‌اند؟ و اعتبار الگوی طراحی شده برای سیاست‌گذاری بین‌المللی‌سازی آموزش عالی چگونه است؟ مسأله‌ی اصلی تحقیق طرح گردید.

۲ مبانی نظری

علم، مرز و ثبات نمی‌شناسد و اساساً یک مفهوم بین‌المللی است؛ لذا یک سازمان علمی، در صورت ارتباط مستمر با جهان خارج و بین‌المللی اندیشیدن، می‌تواند به حیات خود ادامه دهد و به‌واسطه‌ی این ارتباط، با آگاهی از جدیدترین یافته‌ها در دوره‌های مختلف خود، راه تعالی را طی و نیازهای داخلی خود را رفع نماید (قاسم‌زاده، عدالتیان شهریاری، محمد، ۱۴۰۰). بین‌المللی شدن آموزش عالی مجموعه فعالیت‌هایی است شامل گسترش همکاری‌ها و ارتباطات علمی و آموزش عالی بین‌المللی با هدف فراهم ساختن محیط آموزشی و پژوهشی واقعی و در ارتباط و همبسته با چشم‌اندازها و پیشرفت جهانی در ساختار آموزش عالی است (لومار^۱، ۲۰۱۷). بین‌المللی شدن آموزش عالی و گسترش مبادلات آموزش عالی باعث رشد اجتماعی دانشگاهیان می‌شود و در این میان، اشکال مختلف ارتباط به‌خصوص ارتباطات بین‌المللی، تأثیر مهمی در پیشرفت علم به جای می‌گذارد (آلتباخ^۲، ۲۰۱۸). بین‌المللی شدن آموزش عالی در هر کشوری از جهان

⁴ Chun Hsieh

⁵ George Mwangi and Yaho

¹ Lomer

² Altbach

³ Choi

۱۴۰۰). دیپلماسی آموزش بسط تفاهم و درک مشترک از مسائل و مشکلات جهانی مانند تغییرات آب و هوایی، امنیت غذایی، بیماری‌های واگیر و همه‌گیر، مهاجرت و پناهندگی و ... که حل کردن آن‌ها از عهده یک کشور به تنهایی خارج شده است، می‌باشد (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹). درواقع، این دیپلماسی به‌عنوان نوین‌ترین سیاست‌ها و راهبردهای در حوزه‌ی آموزش عالی، یک تصویرسازی مثبت از کشور با بهره‌گیری از ظرفیت‌های آموزش عالی ایجاد می‌کند. هر چند که متأسفانه به‌صورت نادرست با قدرت نرم، تجاری‌سازی اقتصاد دانش، دیپلماسی آموزش و به‌ویژه دیپلماسی فرهنگی مشابه دانسته می‌شود (کول هوگسوک، ۲۰۲۱). به‌طورکلی، بین‌المللی شدن آموزش عالی تقویت تحقیقات و تولیدات علمی، بهره‌وری اقتصادی و منافع مالی به همراه دارد. با این حال، در کنار این مزایا، خطراتی همچون تهدیدی برای فرار نخبگان، ضعیف شدن قوانین مهاجرتی (اصغری، ۱۳۹۸؛ علی‌پور، عباسی، ۱۴۰۰)، تعارض بین نقش آموزش عالی به‌عنوان سازمان سیاسی و ملی، رقابت بین دانشگاه‌ها و دانشکده برای منابع مالی و انسانی، یکسان‌سازی برنامه‌های درسی، زیاده‌روی در استفاده از زبان انگلیسی به‌عنوان زبان آموزشی و تجاری‌سازی برنامه‌های درسی وجود دارد (ولیکدم زنجانی و همکاران، ۱۴۰۰).

نایت^۴ (۱۹۹۴) چرخه و تاریخچه‌ی فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی را به‌صورت یک چرخه‌ی مستمر و متوالی، در ۶ مرحله بیان کرد. مرحله‌ی اول: آگاه کردن ارکان اصلی دانشگاه یعنی استادان، دانشجویان و کارکنان و مدیران و جامعه از اهمیت و منافع و ضرورت بین‌المللی شدن دانشگاه؛ مرحله‌ی دوم: ایجاد تعهد در بازیگران اصلی دانشگاه؛ مرحله‌ی سوم: برحسب نیازها، اهداف و انتظارات اتخاذ استراتژی و برنامه‌ریزی جامع درخصوص بین‌المللی شدن؛ مرحله‌ی چهارم: اجرای

نیازهای ملل و جهان و رشد و توسعه‌ی افراد جوامع حرکت به‌سمت بین‌المللی شدن آموزش عالی را اجتناب‌ناپذیر می‌دانند. دلایل سیاسی که درواقع، نوعی نگاه استراتژیک به آینده‌ی روابط دیپلماتیک است؛ موجب بهبود سیاست‌های خارجی، امنیت ملی، همکاری تکنولوژیکی، صلح و فهم متقابل، هویت ملی و هویت منطقه‌ای برای دولت‌ها می‌شود. به‌طوری‌که بیان شده است آموزش بعد چهارم سیاست خارجی است (دویت^۱، ۲۰۱۵). دلایل اقتصادی که به اهداف دارای تأثیرات بلندمدت‌تری پیوند خورده‌اند و بین‌المللی‌سازی را به‌عنوان یک مکانیزم مشارکتی جهت تربیت نیروی انسانی می‌نگرد. به‌طوری‌که دانش‌آموختگان خارجی در راستای ارتباطات تجاری و کسب سودهای اقتصادی مانند درآمد مؤسسه به‌عنوان کلیدهای اصلی در نظر گرفته می‌شوند (نایت، ۲۰۱۹). دلایل دانشگاهی نیز به این موضوع اهمیت می‌دهد که گسترش بعد بین‌المللی شدن آموزش، پژوهش و خدمات باعث ایجاد یک ارزش‌افزوده در کیفیت آموزش عالی و در نتیجه ارتقای رتبه‌بندی مؤسسه می‌شود (روسیداه^۲ و همکاران، ۲۰۲۰) و از نظر فرهنگی نیز اهمیت بین‌المللی شدن به‌دلیل درک زبان، مهارت و فرهنگ‌های خارجی دیگر توسط دانشجویان، اعضای هیأت علمی و در نتیجه ارتقای فرهنگ ملی می‌باشد. درواقع، ارتقای درک بین‌فرهنگی و ارتباطی دانش‌آموختگان از دلایل فرهنگی اهمیت بین‌المللی شدن آموزش عالی می‌باشد (بریهان زس، ۲۰۲۱). باربوسا و نوس^۳ (۲۰۲۰) بیان می‌کند که آموزش عالی که قرن‌ها بخش کوچکی از نخبگان را در اکثر جوامع تشکیل می‌داد، در حال حاضر به یک نهاد مهم در زمینه‌ی جهانی شدن و جامعه‌ی دانشی تبدیل شده است و نقش اساسی در توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کند. همچنین، توسعه و پیامد بین‌المللی شدن آموزش عالی یک دیپلماسی مثبت آموزشی که بخشی از دیپلماسی فرهنگی است را ایجاد می‌نماید (کیخا و توفیقی داریان،

³ Barbosa & Neves

⁴ Knight

¹ De Wit

² Rosyidah, Matin & Rosyidi

است (نایت، ۲۰۱۹). در واقع، این تعاریف بر این نکته تأکید دارند که بدون داشتن چشم‌انداز و نگرش بین‌المللی، تفکر انتقادی و خلق نوآوری که رکن اجتناب‌ناپذیر علم است تحقق نمی‌یابد؛ چراکه به قول بستروم^۳ (۲۰۰۹) بین‌المللی شدن آموزش عالی نه تنها بر برنامه‌های آموزش عالی، اعضای هیأت علمی و دانشجویان تأثیر می‌گذارد؛ بلکه موجب تغییرات ساختاری نیز شده و بر تمام سطوح و ابعاد آموزش عالی تأثیرات عمیقی بر جای می‌گذارد که این مقدمه‌ی نوآوری است.

۳ پیشینه‌ی تحقیق

مهرآور گیگلو و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیق خود با عنوان شناسایی گفتمان‌های شکل‌دهنده به همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی ایران به روش کیفی و با انجام مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۱۳ نفر از مدیران بخش بین‌الملل دانشگاه‌های دولتی کشور و صاحب‌نظر در این حوزه به این نتیجه رسیدند که گفتمان‌های شکل‌دهنده به همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی کشور را می‌توان در چهار گفتمان اصلی شامل: گفتمان فرهنگی، گفتمان اقتصادی، گفتمان بین‌المللی بودن علم و گفتمان سیاسی دسته‌بندی نمود.

شیرزاد و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیق خود با عنوان تبیین چالش‌های آموزش عالی ایران در مواجهه با جهانی شدن با انجام مصاحبه و به روش کیفی و مبتنی بر پدیدارشناسی با ۱۹ نفر از صاحب‌نظران کلیدی در این حوزه، به شناسایی نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش عالی در مواجهه با جهانی شدن پرداختند. نقاط قوت شامل حمایت مدیران از روندهای جهانی‌شدن فعال؛ انگیزش درونی دانشگاهیان برای حضور در صحنه جهانی و امکان ایجاد بسترهای مناسب و معیارهای دانشگاه طراز جهان، و ضعف‌ها شامل پاسخگویی

استراتژی‌های بین‌المللی شدن در ابعاد مختلف با هدف عملیاتی کردن فعالیت اجرایی؛ مرحله‌ی پنجم: ارزیابی مستمر فرایند و استراتژی‌ها با هدف ارتقای کیفیت فرایند بین‌المللی شدن؛ مرحله‌ی ششم: ارائه‌ی بازخورد مناسب به ذی‌نفعان و مشارکت‌کنندگان (کارکنان، استادان و دانشجویان) در فرایند بین‌المللی شدن دانشگاه با هدف تقویت انگیزه. دوویت در سال ۲۰۰۲ با ادغام چرخه‌ی بین‌المللی‌سازی نایت در مدل واندی^۱، سه مؤلفه که متأثر از مدل‌های سیاست‌گذاری بود ارائه کرد. این سه مؤلفه عبارت‌اند از: تحلیل زمینه، این گام قبل از مرحله‌ی اول چرخه‌ی نایت یعنی مرحله‌ی آگاهی اضافه شد و به روشن کردن عوامل و زمینه‌های درونی و بیرونی بین‌المللی شدن آموزش عالی برحسب اسناد بالادستی و موضع‌گیری‌های سیاسی می‌پردازد. مؤلفه‌ی دوم، اجرای برنامه و استراتژی‌های سازمانی است که با هدف سهولت مرحله‌ی بازبینی و افزایش کیفیت و ضمانت اثرات برنامه پس از مرحله‌ی عملیاتی کردن الگوی نایت به مدل اضافه شده است و در نهایت مؤلفه‌ی سوم ارزیابی تأثیرات بلندمدت است که به مشخص کردن میزان موفقیت برنامه‌های درازمدت دانشگاه‌ها در تلفیق آموزش، پژوهش و خدمات دانشگاه با رویکرد بین‌المللی اشاره دارد (میاندی و آزیاه^۲، ۲۰۱۹، یورالوو، ۲۰۲۰؛ به نقل از نایت، ۱۹۹۴).

با توجه به تعاریف مختلفی که البته مرتباً در حال تغییر و تطبیق با شرایط روز می‌باشد، تعریف نایت به نظر از جامعیت بیشتری برخوردار است که بیان می‌دارند: بین‌المللی شدن هرگونه تلاش نظام‌مند با هدف ساختن آموزش عالی در پاسخ به الزامات و چالش‌های مربوط به جهانی‌شدن جوامع، اقتصاد و بازارهای کار می‌باشد. همچنین، نایت بین‌المللی شدن آموزش عالی را فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی در اهداف، کارکردها و نحوه‌ی ارائه‌ی آموزش عالی بیان کرده

³ Bostrom

¹ Wandi

² Miandy and Aziah

و درسی، اداری، پشتیبانی و خدماتی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی است.

ولیعدم زنجانی و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان طراحی و اعتباریابی الگوی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور به روش آمیخته در بخش کیفی با انجام مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ نفر از خبرگان آموزش عالی و در بخش کمی با اجرای پرسش‌نامه در بین ۱۲۴ نفر از اساتید به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین ابعاد بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها: حاکمیت، مدیریت دانشگاه، زبان و فرهنگ، ساختار دانشگاه، فن‌آوری اطلاعات، مدیریت منابع انسانی، مدیریت منابع مالی و فیزیکی، اساتید، کارکرد دولت، اداره‌ی امور بین‌المللی، توسعه‌ی دولت، دانشجو و دانش‌آموخته، تعالی سازمانی دانشگاه و توسعه‌ی دانشگاه است.

مهرآور گیگلو و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان شناسایی همکاری‌های علمی در آموزش عالی با روش فراترکیب و با بررسی کلی مطالعات انجام شده در بازه‌ی زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ و در نهایت ۱۴۶ تحقیق به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین مؤلفه‌های کلیدی شناسایی‌شده عبارت‌اند از: همکاری‌های آموزش و پژوهشی، مشارکت اعضای هیأت علمی در فعالیت‌های بین‌المللی، عوامل فرهنگی، اصلاح ساختار دانشگاه، بسترسازی مناسب برای استفاده از فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات در دانشگاه، برنامه‌ها و سیاست‌های دولتی و جهانی شدن.

منشگر و فتحی واجارگاه و حمیدی‌فر (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان ارائه‌ی الگوی بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور با یک رویکرد داده‌بنیاد و با روش کیفی و ازطریق مصاحبه با ۲۷ نفر از رؤسای دانشگاه‌های معتبر ایران و دانشگاه‌های مستقر در مناطق آزاد کشور، عوامل مدیریتی و انسانی، جهانی و منطقه‌ای، ساختاری و سازمانی، فرهنگی و اجتماعی، سیای و حکومتی، اقتصادی و مالی، آموزشی و پژوهشی، ارتباطی و اطلاع‌رسانی را

نامناسب به نیازهای استراتژیک محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی؛ مناسب نبودن استانداردهای آموزشی، آزمایشگاهی و تسهیلات در سطح جهانی؛ عدم ارج‌گذاری به سرمایه‌های انسانی و بیکاری تحصیل‌کردگان؛ مناسب نبودن قوانین و مقررات در زمینه‌ی تعاملات و تبادلات؛ مناسب نبودن شاخص‌های جذب اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و ارتقای دانشگاهیان و خودباختگی فرهنگی برخی استادان. فرصت‌ها شامل تأثیرگذاری نظام‌های آموزش عالی ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دولت‌ها؛ امکان کسب درآمد دانشگاه‌ها از منابع متعدد؛ تقویت و به‌روز شدن نظام‌های آموزش عالی و تعامل با یکدیگر و نگاه مجامع بین‌المللی. با توجه به دید دولت‌ها و دانشگاه‌های خارجی به ایران به‌عنوان کشوری با سابقه‌ی تاریخی و فرهنگی، تهدیدها شامل ایجاد محدودیت در انجام پژوهش مسائل و ارزش‌های بومی؛ ایجاد شاخص‌های علمی و سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی و جهانی مبتنی بر نظریه‌ی نهادی؛ جذب گسترده‌ی نخبگان توسط کشورهای پیشرفته و دانشگاه‌های برتر؛ تحریم برخی از دانشگاه‌های ایران؛ آسیب به باورها، فرهنگ و زبان

بومی؛ تحریم برخی از دانشگاه‌های ایران و نادیده گرفتن خردمندان در بدنه‌ی نظام حکمرانی.

قاسم‌زاده، عدالتیان شهریار، محمدی (۱۴۰۰) در تحقیقی به تبیین و طراحی فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی با رویکرد آمیخته پرداختند. در بخش کیفی این پژوهش ازطریق مصاحبه‌ی نیمه ساختاریافته با اساتید دانشگاه پیام نور گرجستان، پرسش‌نامه‌ای تهیه و در بخش کمی پرسش‌نامه در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور توزیع گردید. یافته‌ی نهایی این پژوهش مدل طراحی شده فرایند بین‌المللی شدن شامل مؤلفه‌های سیاسی، زیرساخت‌های مالی، تجهیزات و امکانات، دانشگاهی، سازمانی، ارتباطات بین‌المللی، آموزشی

تولید علم و پژوهش دانشگاهی، توسعه‌ی کیفی، رقابت‌پذیری و اعتبار دانشگاهی، تنوع‌بخشی به نیازهای فرهنگی و اجتماعی، توسعه‌ی دیپلماسی دانش‌میان‌رشته‌ای، مبادلات علمی انفرادی و دانشگاهی، مطالعات آموزشی تطبیقی با سایر کشورها، دستیابی به مرجعیت علم دانشگاهی.

اصغری (۱۳۹۸) در تحقیق خود با عنوان تحلیل بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر نقش بازیگران به روش کیفی و از طریق مصاحبه با ۲۵ نفر از مدیران و دانشجویان خارجی و بررسی مبانی نظری به این نتیجه رسیدند که بیشترین چالش بین‌المللی شدن به مؤلفه‌ی فرایند به‌دلیل عدم شفافیت سیاست‌گذار در تعریف تصمیم‌گیری در قالب چرخه‌ی سیاست‌گذاری و همچنین مؤلفه‌ی بازیگران به‌عنوان عامل تأثیرگذار در اجرای فرایند تعلق دارد. توصیه‌ی سیاستی برای حل این چالش، تعهد و الزام سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران به سه نکته‌ی اصلی است: ۱. اجرای سیاست بین‌المللی‌سازی براساس چرخه و مدل‌های سیاست‌گذاری؛ ۲. ایجاد شبکه‌ی سیاست-دانش از طریق فعال نمودن دفاتر دانشگاه پژوهی در سطح سازمانی و تقویت نهادهای سیاست پژوه در سطح بخشی/ملی؛ ۳. تقویت نهادهای تسهیلگر در فعالیت‌های بین‌المللی.

چون (۲۰۲۰) در تحقیق خود با عنوان بین‌المللی شدن آموزش عالی در ریشه: هویت ملی و سیاست در عصر جهانی شدن، از طریق توزیع پرسش‌نامه به تحلیل داده‌های موجود درخصوص بین‌المللی شدن در کشور تایوان پرداخت. نتایج این تحقیق بیانگر آن است که تغییرات سیاسی، نهادهای خصوصی و دولت‌ها بازیگران اصلی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ساختار کشور تایوان می‌باشند و نقش هر کدام از این نهادها مطابق با هویت ملی مشخص می‌گردد.

عمده‌ترین عناصر الگوی بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ذکر کردند.

حسن رضایی (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان مطالعه‌ی تطبیقی سیاست‌ها و راهبردهای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی با کشورهای منتخب به روش کیفی و با بررسی اسناد موجود در کشورهای منتخب به این نتیجه رسیدند که دستیابی به کیفیت بالای آموزشی و پژوهشی، بهره‌مندی از سودهای اقتصادی، تنوع و فهم فرهنگی، دستیابی به استانداردهای بالا و قدرت تحقیقاتی و دیپلماسی دانشی مشارکت در پروژه‌های تحقیقاتی و تبادل اسناد و دانشجو مهم‌ترین کارکرد و راهبرد بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است و در ایران سیاست مشخص و هدفمندی در سطح کلان سیاست‌گذاری برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی وجود ندارد.

موسوی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان راهبردهای سه‌گانه‌ی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های منتخب دولتی ایران با روش کیفی و از طریق مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ نفر از اساتید حوزه‌ی آموزش عالی کشور به این نتیجه رسیدند که به راهبردهای سه‌گانه‌ی آموزش، پژوهش و خدمات دانشگاهی به‌عنوان سه راهبرد اصلی برای دانشگاه در مسیر بین‌المللی شدن توجه عمیقی شده است.

اسدی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان الگوی توسعه‌ی دیپلماسی دانش در بستر بین‌المللی شدن مطالعات آموزشی در نظام آموزش عالی ایران با روش کیفی و انجام مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۱۴ نفر از اساتید حوزه‌ی مطالعات آموزشی در دانشگاه‌های استان کردستان به این نتیجه رسیدند که عوامل اثرگذار بر پدیده‌ی دیپلماسی دانشی عبارت‌اند از: زبان در آموزش و پژوهش بین‌المللی، دانش محتوای درسی و آموزشی دانشگاه‌های کشور، تصمیم‌گیری در نظام سیاست‌گذاری دانشگاهی، توسعه‌ی ارتباطات و آموزش‌های مجازی، ساختار قدرت علمی، اجرایی و اختیارات دانشگاهی، رویکرد

لی^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی کشور چین و بررسی نقش دولت در این زمینه را مورد مطالعه قرار داد. این پژوهش یک کاوش نظری (تحقیق کیفی) با بررسی مبانی موجود بود. نتایج پژوهش مذکور حاکی از آن است که در کشور چین، نهادها، استراتژی‌ها و برنامه‌های خود را در چارچوب استراتژی‌های ملی تدوین می‌کنند و دولت تأمین‌کننده اصلی بودجه برای بین‌المللی‌سازی است. در دولت چین استفاده از دو شیوه آموزش مشارکتی/مشترک و راه‌اندازی شعبه‌ی بین‌المللی دانشگاه‌های معتبر و اتخاذ استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی متناسب با تقاضای جامعه و طرح‌ریزی و توسعه‌ی آنها پیشنهاد شده است.

بیرام^۴ (۲۰۱۸) در تحقیق خود با عنوان بین‌المللی شدن در آموزش عالی با هدف مشخص کردن افق بین‌المللی پیش‌رو، با استفاده از ادبیات موجود در این زمینه، به بررسی مفاهیم و ابعاد بین‌المللی‌سازی آموزش عالی پرداخت. یافته‌ی اصلی تحقیق مذکور این است که در بین‌المللی شدن آموزش عالی، ضمن توجه و الزام به بعد اخلاقی، بایستی پایه‌ی ارزش‌های هنجاری برای فرایندهای بین‌المللی فراهم گردد.

لومار (۲۰۱۷) در تحقیق خود با عنوان جذب دانشجویان بین‌المللی در آموزش عالی، به شیوه‌ی کمی و از طریق اجرای پرسش‌نامه در بین دانشجویان، اهداف و دلایل منطقی دانشگاه‌های بریتانیا در سیاست جذب دانشجویان بین‌المللی، مورد مطالعه قرار داد و به این نتیجه رسید که بین‌المللی شدن آموزش عالی برای مؤسسات آموزش عالی مزایایی از جمله افزایش درآمد، کسب شهرت و افزایش رتبه‌بندی جهانی دارد.

مطالعات در زمینه‌ی بین‌المللی شدن آموزش عالی ابعادی را توصیف کرده که در توسعه و بارور کردن چارچوب نظری این پژوهش بسیار حائز

شریچونویچ والو^۱ (۲۰۲۰) در تحقیق خود با عنوان بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ازبکستان با استفاده از تحلیل کیفی و با مرور فرایندهای بین‌المللی شدن آموزش عالی در ازبکستان در چارچوب اصلاحات اجرا شده در آموزش عالی به این نتیجه رسیدند که بین‌المللی شدن آموزش عالی در ازبکستان نیازمند توجه جدی به این موضوع در سطح ملی و به‌عنوان یک هویت ملی است و یک عامل کلیدی در توسعه‌ی اقتصاد ملی و سازوکارهای ارتقای تنوع فرهنگی و نظام آموزشی ملی است. تبدیل شدن به نهاد بین‌المللی نیاز به شناسایی نهادهای دخیل و تعیین جایگاه هر یک از آنها دارد.

وو^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان سه بعد از بین‌المللی شدن آموزش عالی برون‌گرا، به روش کیفی و با استفاده از تحلیل محتوا و فراترکیب ابعاد بین‌المللی شدن آموزش عالی برون‌گرا در چین را مورد مطالعه قرار می‌دهد و به این نتیجه رسید که رویکرد کنونی آموزش عالی در چین دارای یک رویکرد برون‌گرا است که دارای سه بعد اصلی بین‌المللی شدن شامل دیپلماسی فرهنگی مبتنی بر همکاری آموزش عالی چین و خارج (برنامه مؤسسه کنفوسیوس)، استفاده از کمک‌های بین‌المللی در جهت توسعه‌ی آموزش عالی و پذیرش دانشجویان بین‌المللی در سطوح مختلف آموزش عالی است.

میاندی و آزیرا (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان بین‌المللی‌سازی آموزش عالی کشور مالزی از نگاه مدیران آموزش عالی با اجرای مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ نفر از مسؤولان بخش دولتی آموزش عالی مالزی به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین راهبردهای بین‌المللی‌سازی تدوین برنامه استراتژیک ۲۰۲۰-۲۰۰۷ این کشور برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، حمایت نظام سیاسی و علمی کشور، عضویت در شبکه‌های بین‌المللی و هدف‌گذاری دقیق جهت جذب دانشجو خارجی است.

³ Li

⁴ Byram

¹ Sharipjonovich Uralov

² Wu

جدیدترین منابع علمی تهیه و ۱۰ روز قبل از مصاحبه برای اعضا نمونه ارسال گردید و از خبرگان (اساتید و سیاست‌گذاران حوزه‌ی آموزش عالی) درخواست گردید با مطالعه‌ی متن و به شرط دارا بودن شرایط و معیارهای اعلامی تمایل خود را نسبت به همکاری جهت مصاحبه اعلام نمایند. پس از یک هفته با پیگیری از اعضای نمونه، ۲۰ نفر تمایل خود را به همکاری در فرایند تحقیق اعلام کردند و پس از آن با هماهنگی در نهایت با ۱۵ نفر (تا رسیدن به اشباع نظری) مصاحبه انجام گرفت. سپس، جواب‌های دریافتی صوتی به صورت فایل تایپ شده پیاده‌سازی و با روش داده‌بنیاد کلاسیک MAXQDA_{v2020} کدگذاری نرم‌افزار تحلیل کیفی گردید که منجر به شناسایی نهادها و کارکردهای بین‌المللی شدن آموزش عالی شد. به این صورت که در مرحله‌ی کدگذاری باز با توجه به موضوع تحقیق، مفاهیم و ابعاد نهادها و کارکردهای بین‌المللی شدن آموزش عالی مفاهیم مبنا در نظر گرفته شد و سپس خط به خط متن‌های مصاحبه‌ها توسط محقق مورد مطالعه قرار گرفت و کدها و نکات کلیدی موجود در متن به عنوان مفاهیم اولیه شناسایی و در قالب کدهای باز (مقوله‌ی اولیه) به تعداد ۶۲ کد باز شناسایی و دسته‌بندی شدند. در مرحله‌ی کدگذاری محوری، مضامین فرعی به مضامین اصلی‌تر مرتبط شد.

درواقع، یکی از مضامین ارائه‌شده به عنوان مضمون اصلی انتخاب و سایر مضامین به طور منظم و سیستماتیک به آن ارتباط داده شد. در این مرحله، کدهای باز حاصل از مرحله‌ی قبل به کدهای محوری ارتباط داده شده و دسته‌بندی و تبدیل به مفاهیم ۹ مقوله‌ی اصلی شده‌اند. در مرحله‌ی کدگذاری گزینشی، مفاهیم و مضامین معرفی شده در مرحله‌ی قبل، به طور منظم، در قالب ۲ مفهوم کلی و ۹ زیرمجموعه نام‌گذاری، طبقه‌بندی و دسته‌بندی شد. در نهایت، به منظور اعتباریابی نهادها و کارکردهای بین‌المللی شدن آموزش عالی شناسایی شده در قالب الگوی تحقیق از سه تکنیک

اهمیت است؛ اما با بررسی این تحقیقات این موضوع روشن می‌شود که این پژوهش‌ها به صورت کلی به بررسی شاخص‌ها، ابعاد و عواملی از بین‌المللی شدن پرداخته‌اند که به تفصیل و مکرراً در اسناد بالادستی بیان شده‌اند و همچنین، این پژوهش‌ها تاکنون نتوانسته‌اند به طور روشن بیان کنند که نقشه‌ی راه، نهادها، سیاست‌گذاری و استقرار بین‌المللی شدن آموزش عالی چگونه است و ارتباط و وظیفه‌ی (کارکرد) هر کدام از این نهادها در تحقق این مهم چه چیزی است و حتی بیان نکرده‌اند اگر دانشگاهی در حوزه‌ی بین‌المللی شدن موفق بوده چه اقداماتی انجام داده و دانشگاه ناموفق در کجا ضعف دارد؛ لذا با توجه به جایگاه مهمی که آموزش عالی در توسعه‌ی کشورها دارند، با در نظر گرفتن فرهنگ جامعه و قوانین حاکم بر کشور نیاز است که یک نگاه کلی از بین‌المللی شدن آموزش عالی ارائه گردد.

۴ روش‌شناسی تحقیق

هدف پژوهش حاضر ترسیم نقشه‌ی راه و شناسایی نقش‌آفرینان سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی در نظام علم و فن‌آوری ایران (کارکردها، نهادها) است؛ لذا به طور کلی بیان می‌شود که طرح تحقیق اکتشافی (کیفی) است. روش تحقیق از نظر هدف اکتشافی مبتنی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد کلاسیک و از منظر نوع داده کیفی می‌باشد. به این صورت که ابتدا محقق به دلیل نداشتن مؤلفه‌های حاضر و جامع در مورد ابعاد کارکردها و نهادهای مؤثر بر آموزش عالی، با انتخاب ۲۰ نفر از اساتید و سیاست‌گذاران حوزه‌ی آموزش عالی به روش نمونه‌گیری هدفمند (گلوله برفی) که دارای رزومه و تجربه‌ی مرتبط با موضوع بوده‌اند، مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت. پس از انتخاب اعضای نمونه به منظور توجیه، جلب همکاری آن‌ها، رسیدن به بهترین نتیجه و همچنین آشنایی با موضوع تحقیق، متنی علمی در خصوص بین‌المللی شدن آموزش عالی، مدل‌های آن و وضعیت آن در تحقیقات، اسناد و دانشگاه‌های کشور برگرفته از

پژوهشگر و یک ارزیاب دیگر (دانشجوی دکتری و آگاه به موضوع تحقیق) کدگذاری شد. مجموع کدها در دو کدگذاری برابر ۲۲، تعداد کل توافقات انجام شده بین ۲ مصاحبه در هر دو کدگذاری برابر با ۹ و تعداد کل نبود توافقات ۴ مورد بوده است که یافته‌های مربوط به پایایی توافق بین دو کدگذار نشان می‌دهد که پایایی مصاحبه‌ی شماره‌ی ۴ برابر با ۸۹ درصد؛ پایایی مصاحبه‌ی شماره‌ی ۱۰ برابر با ۸۳ و پایایی کل مصاحبه‌ها برابر با ۸۲ درصد است و از آنجا که پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است، قابل قبول می‌باشد.

خودبازبینی توسط محقق^۱، شاخص مقبولیت^۲ استرواس و کوربین^۳ و روش بررسی توسط اعضا^۴، اعتباریابی الگوی تحقیق مورد سنجش قرار گرفت. جهت روایی مصاحبه‌ها و پروتکل مصاحبه از یک طرح اجرایی منسجم و کمیته‌ی راهنما با بهره‌مندی از راهنمایی استادان راهنما و مشاور و همچنین خودبازبینی محقق در طی فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. برای بررسی پایایی مصاحبه‌ها از روش پایایی توافق بین دو کدگذار^۵ استفاده شده است. به این صورت که دو مصاحبه به‌صورت تصادفی انتخاب (مصاحبه ۴ و ۱۰) و توسط

$$\text{تعداد توافقات} * 2 = \frac{\text{تعداد کل کدها}}{\text{تعداد توافقات}} * 100\%$$

جدول ۱ محاسبه‌ی پایایی بازآزمایی مصاحبه‌ها

ردیف	عنوان	تعداد کل شناسه‌ها	تعداد توافقات	تعداد نبود توافقات	پایایی باز آزمون
۱	مصاحبه ۴	۱۰	۴	۲	۰/۸۹
۲	مصاحبه ۱۰	۱۲	۵	۲	۰/۸۳
	کل	۲۲	۹	۴	۰/۸۲

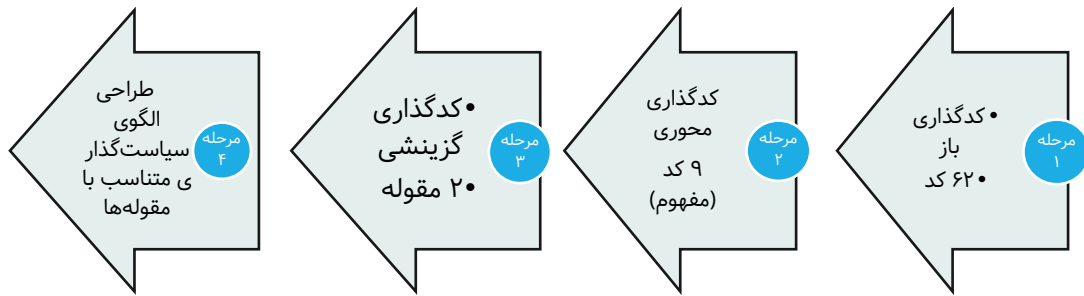
کلاسیک براساس دستورالعمل‌های استراس و کوربین طی سه مرحله‌ی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی به منظور تحلیل مصاحبه‌ها استفاده شده است که نتایج حاصل از فرایند کدگذاری و تقلیل داده‌ها در چهار مرحله به شکل زیر بوده است:

۵ یافته‌های پژوهش

در پاسخ به سؤال اول تحقیق یعنی «نقش‌آفرینان (نهادهای) سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی و کارکردهای آن‌ها کدامند؟» و به منظور شناسایی کارکردها و نهادها از روش داده‌بنیاد

⁴ Member Checking
⁵ Inter-Coder Reliability

¹ Self-monitoring
² Credibility
³ Strauss and Corbyn

شکل ۱ فرایند کدگذاری و تقلیل داده‌ها

مفاهیم مندرج به‌عنوان مضمون‌های پایه مرتبط با کارکردها و نهادهای بین‌المللی شدن آموزش عالی استخراج شدند که در مجموع ۶۲ کد اولیه شناسایی گردید.

مرحله‌ی کدگذاری باز: کدگذاری باز شامل ایجاد کدهای اولیه از داده‌هاست. در این مرحله خط به خط متن‌های مصاحبه‌ها توسط محقق مورد مطالعه قرار گرفت و کدها و نکات کلیدی موجود در متن و

جدول ۲ نمونه کدهای باز و کلیدی در متن مصاحبه‌ها

کدهای استخراج شده	مصاحبه	متن مصاحبه
کارکرد ۱. بهبود روابط دیپلماتیک ۲. زیرساخت‌های علمی و بین‌المللی، گشودگی سیاسی ۳. تربیت نیروی انسانی نهاد ۱. وزارت خارجه ۲. آموزش و پرورش	مصاحبه ۸	وقتی صحبت از بین‌المللی شدن در هر زمینه‌ای به میان می‌آید؛ من دارم ریشه‌های به موضوع نگاه می‌کنم، وقتی می‌گویم آموزش عالی بین‌المللی اولین چیزی که به ذهن ما خطور می‌کند؛ یک محیط آموزشی با زبان بین‌المللی که مختصاً انگلیسی است؛ لذا یک چیز مشترکی در این محیط آموزشی وجود دارد و آن هم زبان مشترک است؛ این یعنی چی؟ یعنی ما در درجه‌ی اول باید از نظر سطح زبان بین‌المللی و زبان‌های خارجی به سطح مهارت خوبی رسیده باشیم، هم دانشجو، هم استاد، معلم، محقق و ... ولی متأسفانه این وظیفه که در درجه‌ی اول و ریشه‌ای باید از آموزش و پرورش شروع می‌شد به‌درستی صورت نگرفته و دارید می‌بینید به جز تعداد محدودی که با هزینه‌ی شخصی در زمینه‌ی یادگیری زبان تلاش می‌کنند، مابقی از نظر سطح زبان بسیار ضعیف هستند؛ لذا اولین نهاد تأثیرگذار آموزش و پرورش است. همچنین، در شرایط حال حاضر کشور متأسفانه ارتباطات و تحریم‌های کشورهای دنیا علیه کشور نیز به‌عنوان یک مانع (البته این را بگویم که یک مانع که ممکن است، سطح و روند بین‌المللی شدن را تغییر یا کند کرده باشد؛ ولی نمی‌توانند به‌طور کامل متوقف کند)، در بین‌المللی شدن آموزش عالی تبدیل شده است؛ لذا مدیریت این موضوع و گذار از آن نیاز به همت و مدیریت وزارت خارجه کشور دارد. وزارت خارجه کارکرد گشودگی سیاسی، روابط دیپلماتیک، تهیه‌ی زیرساخت‌های علمی و بین‌المللی و ... را برای آموزش عالی دارد و می‌تواند در جهت اعزام اساتید به دانشگاه‌های کشورهای هدف و بورسیه نخبگان کشور تسهیلگر باشد.
کارکرد ۱. بورس بین‌المللی ۲. تولید محتوای بین‌المللی علمی ۳. پذیرش و اعزام دانشجوی بین‌المللی ۴. تبادل دانش اساتید ۵. همایش و سمینارهای بین‌المللی ۶. چاپ و نشر مقالات و تحقیقات علمی نهاد ۱. وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری	مصاحبه ۱	یک موضوعی که بسیار آزاردهنده است و متأسفانه نه تنها در بحث بین‌المللی شدن در آموزش عالی مشاهده می‌شود؛ بلکه در تمام زمینه‌ها دیده می‌شود، این است که ما حقیقتاً در تمام زمینه قوانین و برنامه‌های و چشم‌انداز خوبی داریم، مثلاً در همین بین‌المللی شدن آموزش عالی در برنامه‌ی توسعه‌ی ۱۴۰۴، سیاست‌های کلی نظام، نقشه‌ی جامع علمی کشور و بیانات مقام معظم رهبری و سایر مسؤولین به موضوع اهمیت بین‌المللی شدن در آموزش عالی پرداخته و برنامه ارائه شده است؛ ولی در عمل و در اجرا ضعف اساسی داریم؛ چند وقت پیش مثلاً بنده شنیدم که یکی از مسؤولین وزارت علوم بیان کردن در داخل کشور همه‌ی علوم در دسترس هست و دیگر نیازی به اعزام یا بورس به سایر کشورها نداریم!!! خوب این یعنی چه؟ نمی‌شود که در هر موضوعی شخصی و از روی کینه حرف زد، در زمینه‌ی بین‌المللی شدن برنامه داده شده، هزینه شده نمی‌شود با یک حرف آن را رشته کرد؛ لذا نهادهایی مانند وزارت علوم، به‌عنوان یک نهاد اصلی اجرایی باید بتواند فضا را برای بین‌المللی شدن باز نماید، دانشجو خارجی بپذیرد و دانشجو به خارج اعزام کند، از اساتید بنام بین‌المللی دعوت به عمل بیاورد، همایش، سمینار، تحقیق و ... بین‌المللی برگزار نماید، همان‌طور که وزارت بهداشت در زمینه‌ی علمی مخصوصاً در تولید واکسن کرونا با دانشگاه‌های و محققین بین‌المللی پروژه‌های مشترکی را به سرانجام رساندند و موفقیت بسیاری کسب کردند؛ همه‌ی این موضوعات باید به‌صورت بین‌المللی انجام شود؛ منتها باید ملاحظات نهادهای امنیتی نیز در نظر گرفته شود.

<p>۲. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۳. نهادهای اطلاعاتی و امنیتی ۴. دفتر مقام معظم رهبری ۵. مجمع تشخیص مصلحت نظام ۶. مجلس ۷. شورای عالی انقلاب فرهنگی</p>		
<p>کارکرد ۱. تبادل استاد و دانشجو ۲. انجام پروژه‌های مشترک تحقیقاتی ۳. دوره‌های آموزشی مشترک ۴. آشنایی و توسعه‌ی زبان و ادبیات و فرهنگ دیگر کشورها ۵. فرهنگ‌سازی علمی و محیطی ۶. عضویت در اتحادیه بین‌المللی (ارتباطات سیاسی) نهاد ۱. دولت ۲. مجلس ۳. وزارت خارجه ۴. شورای عالی علوم تحقیقات و فن‌آوری</p>	<p>مصاحبه ۱۰</p>	<p>در بحث بین‌المللی‌سازی آموزش عالی متأسفانه (البته داخل پرنانتر این را عرض کنم که این شرایط شاید موقت باشد و تغییر سیاست کشورهای غربی و قدرت‌های دنیا در قبال کشور ما این رویه تغییر پیدا کند؛ ولی در شرایط فعلی ما اگر هم بخواهیم و اراده کنیم شاید در بحث بین‌المللی‌سازی آموزش عالی موفق نباشیم و به آن اهداف که مدنظر داریم نرسیم؛ چراکه به ناچار مجبور به برقرار ارتباط با دانشگاه‌های با سطح علمی هم‌راستا و بعضاً پایین‌تر از دانشگاه‌های کشور خودمان می‌باشیم؛ ولی به ناچار بهتر است در شرایط کنونی کشور در جهت حرکت به سمت بین‌المللی‌سازی اولویت را بر همسایگان خود قرار دهیم. این ارتباط به دلیل هزینه‌ی مالی کم می‌تواند در کارکردهای مانند تبادل استاد و دانشجو، انجام پروژه‌های مشترک تحقیقاتی، دوره‌های آموزشی مشترک و آشنایی و توسعه‌ی زبان و ادبیات و فرهنگ دیگر کشورها و آشنا ساختن جامعه‌ی نخبگان این کشورها درخصوص فرهنگ و زبان فارسی بسیار مثمرتر باشد. کشور ما در برخی اتحادیه‌های دانشگاه‌های دولتی حاشیه‌ی دریایی خزر عضویت دارد که اگر اشتباه نکنم که از سال ۱۳۷۵ تشکیل و در حال حاضر حدود ۵۵ عضو دارد (البته شما یک بررسی انجام بدهید در تعداد مطمئن نیستیم). این اقدام یک بستر و یک ظرفیت بسیار عظیمی است که کشور می‌تواند از آن در جهت ارتقای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی استفاده نماید؛ لذا کشور می‌تواند با تشکیل و یا عضویت در اتحادیه‌های دیگری از این دست مانند کشورهای اسلامی، کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس و ... این بستر و ظرفیت را ارتقا دهد؛ بنابراین در این مهم به نظر مهم‌ترین نهاد، نهادهای سیاست‌گذار (شورای عالی علوم تحقیقات و فن‌آوری)، دولت، مجلس، وزارت خارجه و ... باشند.</p>
<p>کارکرد ۱. سیاست‌گذاری ۲. قانون‌گذاری ۳. آیین‌نامه ۴. تبادل دانش اساتید نهاد ۱. مجلس ۲. دولت ۳. نهاد رهبری ۴. مجمع تشخیص مصلحت نظام ۵. دانشگاه‌ها ۶. انجمن‌ها</p>	<p>مصاحبه ۱۵</p>	<p>به نظر یک بار همیشه ما باید تکلیف و ساختار کشور را درخصوص موضوع بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مشخص نمایم، اگر مایلیم باید سیاست‌گذاری و قانون برای آن در زده‌های بالای کشور از قبیل مجلس، دولت و حتی طبق سیاست‌های کلان علمی نظام ابلاغی مقام معظم رهبری ترسیم شود. با این اقدام دیگر با تغییر دولت‌های قوانین من‌درآوردی و عقب‌گرد در این فرایند نخواهیم دید و اگر اختلافی هم پیش بیاید در روش کار خواهد بود. نکته‌ی دیگر این است که به نظر یکی از راه‌های استحکام روابط بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور در شرایط تحریمی تمثیلی به کشور، استفاده اساتید و فارغ‌التحصیلانی باشد که یا در کشورهای مقصد تحصیل کرده‌اند و یا حالا هرگونه فعالیت علمی دیگری داشته‌اند جهت بهبود و استحکام روابط علمی بین‌المللی با دانشگاه‌ها و مراکز علمی خارج از کشور باشد. این ارتباطات بیشتر جنبه‌ی غیررسمی پیدا می‌کند و دانشگاه‌ها بیشترین نقش را در این خصوص خواهند داشت و می‌تواند با تشکیل کارگروه‌ها در انجمن‌های تشکیلاتی در این برنامه قدم بردارند.</p>

قالب مقوله‌های اولیه مشخص شده است. در این مرحله براساس کدهای اولیه و بازبینی آن‌ها در مجموع ۹ کد مشخص شد.

مرحله‌ی کدگذاری محوری: این مرحله شامل دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌های بالقوه و مرتب کردن همه‌ی خلاصه‌ی داده‌های کدگذاری شده (کدهای مشترک و مشابه از نظر معنایی) در

قالب ۲ مفهوم کلی و ۹ زیرمجموعه نام‌گذاری نموده‌اند. در این مرحله کدهای استخراج شده در قالب ۲ مفهوم کلی شامل کارکردها و نهادها نام‌گذاری شده‌اند.

مرحله‌ی کدگذاری گزینشی: در این مرحله، محقق کدهایی را که برای تحلیل ارائه کرده است، تعریف کرده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد. در این مرحله، پژوهشگران تم‌های استخراج شده را در

جدول ۳ چهارچوب کدگذاری در تحلیل داده‌ها

مقوله اصلی	کد محوری	کدباز	مقوله اصلی	کد محوری	کدباز
نهادها	سیاست‌گذار کلان	سیاست‌گذاری خرد و کلان قوانین و مقررات بالادستی ارتباطات سیاسی همکاری‌های (تفاهم‌نامه‌های) علمی بین‌المللی	کارکردها	سیاست‌گذاری	نهادهای رهبری مجمع تشخیص مصلحت نظام شورای عالی انقلاب فرهنگی شورای نگهبان هیأت دولت مجلس شورای اسلامی شورای عالی امنیت ملی
	واسطه پیاده‌سازی سیاست‌ها	تأمین مالی ساختار متناسب و بین‌المللی ارزیابی و نظارت هماهنگی و یکپارچه‌سازی روابط دیپلماتیک اعتباربخشی مدارک بین‌المللی گشودگی سیاسی-فرهنگی		تنظیم‌گری	بانک مرکزی معاونت علمی و فن‌آوری ریاست جمهوری وزارت آموزش و پرورش وزارت ارتباطات (شورای عالی ارتباطات) قوه قضاییه صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران وزارت خارجه صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور
	نهادهای اجرایی	زیرساخت‌های تجهیزاتی مهیا کردن زیرساخت علمی فرهنگ‌سازی علمی و محیطی تسهیلگری ارتباطات داخلی توسعه‌ی تکنولوژی زیرساخت‌های آموزش مجازی		تسهیلگری	دانشگاه‌ها بنیاد نخبگان سازمان امور دانشجویی (معاونت بورس و امور دانشجویان خارج) پارک‌های علم و فن‌آوری انجمن‌های علمی و تخصصی مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی دانشگاه آزاد اسلامی مؤسسات جذب و اعزام دانشجو

<p>خدمات پشتیبانی و فرهنگی به دانشجویان بین‌المللی تأسیس انجمن‌های علمی بین‌المللی</p>					
<p>تربیت نیروی انسانی تحقیق و پژوهش آموزش و توسعه چاپ و نشر مقالات و کتب بین‌المللی (انتشارات بین‌المللی) محتوای بین‌المللی همایش‌ها و سمینارهای بین‌المللی تأسیس شعب دانشگاهی در خارج از کشور تورهای علمی بین‌المللی استقلال دانشگاهی</p>	<p>ارائه‌ی خدمات</p>		<p>سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی شورای عالی فضای مجازی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی جهاد دانشگاهی وزارت علوم و تحقیقات و فن‌آوری (مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p>	<p>سیاست‌گذار اجرایی</p>	
			<p>مراکز و پژوهشکده‌های تحقیقاتی مرکز پژوهش‌های مجلس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای عالی علوم، تحقیقات و فن‌آوری</p>	<p>سیاست‌گذار برنامه‌ای</p>	

بعدهی در سیستم است؛ یعنی هدف از وجود یک نهاد گرفتن ورودی‌هایی از سایر نهادها، پردازش آن‌ها و در نهایت ارائه‌ی خروجی‌هایی است که بتواند نیازمندی‌های نهادهای بعدی در سیستم را برآورده نمایند. **سنجش کارایی نهادها:** کارایی نهاد به معنی نسبت خروجی به ورودی آن در ارتباط با سایر نهادها است. درواقع، نهاد به‌عنوان جزئی از نظام در نظر گرفته می‌شود که ورودی‌هایی را از سایر نهادها گرفته، با پردازش آن‌ها، خروجی‌های خود را به‌عنوان ورودی‌های به نهادهای بعد از خود در نظام می‌دهد. **سنجش تحول‌پذیری نهاد:** از آنجاکه تمرکز بر شیوه‌ی عملکرد نهادها در نظام است، تحول‌پذیری نهادی نیز از منظر تحول‌پذیری کارکردهای آن در ارتباط با دیگر نهادها مدنظر قرار می‌گیرد. درواقع،

کارکردهای اصلی نهادهای یک نظام به چهار دسته اصلی، سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری، تسهیلگری و ارائه‌ی خدمات تقسیم می‌شوند (آسایش، ۱۳۹۴)؛ که در این تحقیق نیز کارکردهای نهادهای مؤثر در بین‌المللی شدن آموزش عالی به این چهار دسته تقسیم شده‌اند.

درخصوص نهایی‌سازی نهادها، فریسن^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در حوزه‌ی علم، فن‌آوری و نوآوری به منظور گونه‌شناسی نهادها سه معیار کارایی، اثربخشی، پایداری/انعطاف‌پذیری را در نظر گرفتند درواقع، این سه معیار و طریق سنجش آن‌ها برای هر نهاد به این صورت بود که: **سنجش اثربخشی نهادها:** معیار اثربخشی یک نهاد میزان موفقیت آن نهاد در برآورده کردن نیازمندی‌ها و ورودی‌های نهاد

¹ Frissen

خبره مصاحبه‌شونده، توزیع گردید و پس از جمع‌آوری نظر خبرگان و میانگین‌گیری هر نهادی که در هر سه نهاد میانگین کمتر از ۲ نفر در بین ۱۵ خبره در معیارهای سه‌گانه را در فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی به دست آورده باشند، از فهرست حذف و مابقی نهادها به‌عنوان نهادهای نهایی تأثیرگذار انتخاب و به این صورت در نهایت نهادهای تأثیرگذار در سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی شناسایی گردیده‌اند که نتایج آن به شرح ذیل به دست آمد:

تحول‌پذیری یک نهاد در نظام به معنی میزان تغییرات ایجاد شده در کارکردهای آن در بستر زمان در راستای برآورده کردن نیازمندی‌ها و ورودی‌های نهاد بعدی در سیستم است.

در این تحقیق نیز به منظور بررسی و نهایی‌سازی نهادهای شناسایی‌شده در بین‌المللی شدن آموزش عالی، با الهام از تحقیق فریسن و همکاران (۲۰۰۷)، سه ویژگی اثربخشی، کارایی و تحول‌پذیری تک‌تک نهادهای تأثیرگذار بررسی شده است. به این صورت، نهادها در قالب یک پرسش‌نامه طراحی و در بین ۱۵

جدول ۴ نهایی‌سازی نهادهای تأثیرگذار بر بین‌المللی شدن آموزش عالی

تحول‌پذیری	اثربخشی	کارایی	نهاد
۵	۸	۸	وزارت علوم، تحقیقات فن‌آوری (مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی)
۱۵	۱۵	۱۵	شورای عالی انقلاب فرهنگی
۶	۱۰	۱۵	بنیاد نخبگان
۱۵	۱۵	۱۵	رهبری نظام
۱۵	۱۵	۱۵	دانشگاه‌ها
۷	۷	۱۰	مراکز و پژوهشکده‌های تحقیقاتی
۸	۱۰	۱۵	مجلس
۷	۸	۹	بانک مرکزی
۲	۴	۵	شورای عالی فضای مجازی
۱۰	۱۰	۱۰	سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی
۴	۸	۶	شورای عالی امنیت ملی
۱۵	۱۵	۱۵	هیأت دولت
۱۵	۱۵	۱۵	معاونت علمی و فن‌آوری ریاست جمهوری
۶	۶	۱۰	وزارت ارتباطات (شورای عالی ارتباطات)
۱۰	۱۰	۱۰	تشخیص مصلحت نظام
۱۱	۱۰	۱۲	مرکز پژوهش‌های مجلس
۸	۸	۸	وزارت آموزش و پرورش
۵	۶	۴	انجمن‌های علمی و تخصصی
۱۵	۱۵	۱۵	کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس
۸	۱۱	۱۴	سازمان امور دانشجویی (معاونت بورس و امور دانشجویان خارج)
۹	۷	۸	پارک‌های علم و فن‌آوری
۱۰	۱۰	۱۰	قوه قضاییه
۱۵	۱۵	۱۵	شورای عالی علوم، تحقیقات و فن‌آوری
۸	۱۵	۲	مؤسسه‌ی پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی
۱۰	۱۰	۱۰	صندوق حمایت از پژوهشگران و فن‌آوران کشور
۱۵	۱۵	۱۵	صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران

۱۱	۷	۸	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۸	۵	۱۲	جهاد دانشگاهی
۱۰	۱۰	۱۰	مؤسسات جذب و اعزام دانشجو
۱۵	۵	۱۲	وزارت خارجه
۸	۸	۸	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۱۰	۱۳	۱۰	دانشگاه آزاد اسلامی
۱۱	۱۴	۱۰	مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی

• رویکرد خودبازبینی توسط محقق

در این تحقیق ابتدا به منظور افزایش دقت در کدگذاری فایل صوتی مصاحبه‌ها عیناً به متن تایپی تبدیل گردید و سپس در طول اجرای جمع‌آوری داده‌ها متن مصاحبه‌ها به‌طور همزمان مورد بررسی و توصیف عمیق‌تری قرار گرفت تا مفاهیم واقعی‌تری به دست آید و در نهایت در فاصله‌ی زمانی مشخص (۵ روزه) سه بار متن مصاحبه مورد بررسی و کدگذاری قرار گرفت؛ به‌طوری‌که در نهایت فرایند کدگذاری، تقسیم‌بندی کدها و مؤلفه‌ها و اعتبار نتایج و الگوی تحقیق مورد تأیید محقق قرار گرفت.

• شاخص مقبولیت اشتراوس و کوربین

اشتراوس و کوربین برای ارزیابی میزان مقبولیت رویکرد داده‌بنیاد ده شاخص مقبولیت را مطرح و معرفی کردند. در پژوهش حاضر از ۵ شاخص از شاخص‌های ده‌گانه برای تعیین میزان مقبولیت فرایند پژوهش و ارائه‌ی تحلیل نهایی مورد استفاده قرار گرفته است:

• روش بررسی توسط اعضا

این روش یک فرایند کنترل کیفیت است که به دنبال بهبود دقت علمی و صحت اعتبار ثبت‌شده‌ی محقق در مصاحبه‌ی پژوهشی، تعریف شده است (دویل^۱، ۲۰۰۷). این روش تکنیکی است که بدان وسیله محقق یافته‌های خود را با یک یا چند نفر از افراد مطلع تحت بررسی کنترل می‌کند و این تکنیک جهت تأیید تفاسیر پژوهشگر به کار می‌رود. در این روش، پژوهشگر از دیدگاه مشارکت‌کنندگان برای

همان‌طورکه جدول ۷ نشان می‌دهد کلیه‌ی نهادها (۳۴ نهاد) به‌عنوان نهاد تأثیرگذار بر بین‌المللی شدن آموزش عالی شناخته و تأیید شده‌اند.

۶ بررسی اعتبار یافته‌های تحقیق

اعتبار شامل فعالیت‌هایی است که احتمال به دست آوردن یافته‌های معتبر را افزایش می‌دهد. ملاک ارزیابی یک مطالعه به روش داده‌بنیاد به ارزیابی نظریه‌ی پیشنهادی و به شیوه‌هایی که منجر به تکوین آن شده متکی است. در رویکرد نظام‌مند اعتبار نظریه از دقت روش حاصل می‌شود. مواردی همچون حساسیت پژوهشگر، انسجام روش‌شناسی، متناسب بودن نمونه، گردآوری و تحلیل همزمان داده‌ها، باعث می‌شود تا حد زیادی دقت علمی تحقیق کیفی تضمین شود؛ لذا در این تحقیق به منظور اعتباربخشی به یافته‌های تحقیق که همان اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی بود و پاسخگویی به **سؤال دوم** تحقیق یعنی «اعتبار الگوی نقش‌آفرینان (کارکردها، نهادها) شناسایی شده سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی چگونه است؟» از سه تکنیک رویکرد خودبازبینی توسط محقق، شاخص مقبولیت اشتراوس و کوربین و روش بررسی توسط اعضا استفاده گردید که نتایج آن به شرح ذیل است:

¹ Doyle

تفسیرهای محقق از مصاحبه‌ها مورد تأیید قرار گرفت.

۷ بحث و نتیجه‌گیری

بین‌المللی شدن در جهت اقدام به بهبود فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و خدماتی به سیاست‌گذاری‌های راهبردی بلندمدت نیاز دارد و از سوی دیگر نیاز است که در بستر دانشگاه‌ها بستری پویا برای بهبود فعالیت‌های مختلف دانشگاه متناسب و در راستای بین‌المللی شدن مهیا گردد. بین‌المللی شدن آموزش عالی تلاش حداکثری مدیران، برنامه‌ریزان، اعضای هیأت علمی، کارکنان در جهت اهداف دانشگاه را به همراه می‌آورد و باعث رشد و توسعه‌ی اهداف اقتصادی دانشگاه از قبیل درآمدزایی، گسترش بازار کار و سرمایه و ... و پیامدهای زود بازده اقتصادی برای چرخه‌ی اقتصادی جوامع محلی، زیرساخت‌های آموزشی، جلوگیری از خروج ارز و افزایش ورود ارز و گسترش تسهیلات و امکانات فیزیکی دانشگاه‌ها می‌گردد؛ لذا به منظور مدیریت اثرات جهانی و فراملی و همچنین، تأکید اسناد بالادستی نظام بین‌المللی‌سازی آموزش عالی یک اولویت و ضرورت برای دانشگاه‌ها و ساختار سیاسی کشور به شمار می‌آید؛ اما این بین‌المللی‌سازی نیاز به یک نقشه‌ی راه، تأکید و سیاست مدون دارد و تنها با ذکر آن در اسناد و شعارهای مدیران نمی‌توان به آن دست یافت؛ امروز بین‌المللی‌سازی به‌عنوان یک پروتکل سیاسی و آموزشی و همچنین راه ارتباطی و نفوذ کشورها بر یکدیگر در نظامی سیاسی و حکمرانی کشورها به شمار می‌آید و دغدغه‌ی اصلی متولیان دانشگاه‌های برتر دنیا شده است.

در بین کشورهای خاورمیانه نیز کشور ایران به‌عنوان کشوری بزرگ و با سابقه‌ای کهن دارای دانشگاه‌هایی با پتانسیل بالا و عملی زیاد برای رقابت در عرصه‌ی آموزش بین‌المللی است؛ البته در کشور وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری با توجه به درک و احساس

برقراری ساخت اطمینان‌پذیری یافته‌ها و تفاسیر استفاده می‌نماید. بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان، همچنین به امر مهم فرایند کنترل کیفیت در مطالعات کیفی در طول دوره‌ی انجام مطالعه کمک می‌کند. علاوه بر این، مشارکت‌کنندگان برای دقت بیشتر، فرصتی برای نقد اظهارات خود داشته و ممکن است مزیت درمانی (اشاره به احساس آرامش و اعتبار احساساتی دارد که مشارکت‌کنندگان در روش درمانی گروه درمانی به دست می‌آورند. در این روش چند درمان‌پذیر به‌صورت گروهی توسط درمانگر درمان می‌شوند) هم به دست آورند (هارپر و کول^۱، ۲۰۱۲).

لذا در این تحقیق به منظور اعتبارسنجی با روش بازبینی توسط اعضا از بین ۱۵ نفر نمونه‌ی متخصص مصاحبه‌شده به روش تصادفی ۵ نفر انتخاب و ضمن تشریح فرایند و نتایج به‌دست‌آمده، مضامین و الگوی استخراج شده در اختیار آنان قرار داده شد و از آن‌ها خواسته شده که نسبت به نتایج به‌دست‌آمده، روش کدگذاری و الگوی پیشنهادی نظرات و تأیید خود را ارائه نمایند.

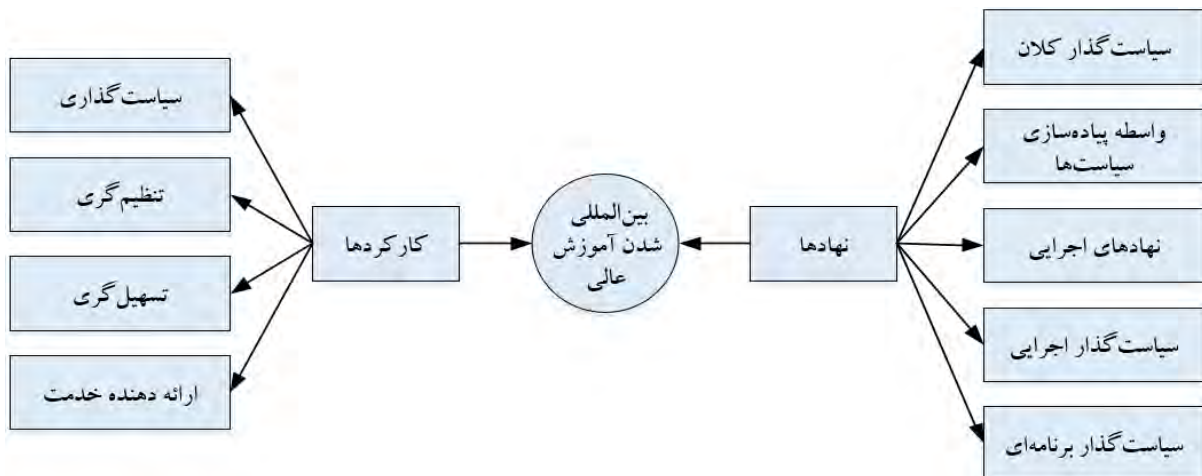
سپس، در جلسه‌ی الگو و کلیه‌ی طبقات اصلی و کدهای استخراج شده به بحث و بررسی گذاشته شد. همچنین، تمامی مراحل روش کار به‌طور دقیق و با جزئیات به منظور انتقال‌پذیر بودن، در این مطالعه شرح داده شد. به منظور اطمینان از یافته‌ها و تأیید فرایند اجرایی صحیح یک مطالعه‌ی کیفی از یک ناظر خارجی (External-check) با تجربه حوزه (دانشجوی دکتری رشته مدیریت آموزش عالی) برای تأیید و چگونگی طبقه‌بندی داده‌ها، استفاده شد. پس از بررسی متخصصان تقریباً تمامی مقوله‌ها تأیید گردید. پیشنهادهای جدید درخصوص اضافه کردن به کدهای و مقوله‌ها ارائه گردید که در جمع‌بندی نهایی مورد تأیید و اجماع توسط محققین واقع نگردید و در نهایت اصلاحات جزئی در ادبیات کارکردها و نهادها طبق نظر خبرگان اعمال و با اکثریت توافق، الگو، ابعاد و فرایند کدگذاری و

¹ Harper and Cole

و سیاسی کشور ایجاد، نهادهای تأثیرگذار بر این پارادایم را مشخص، موانع و ابزار پیشبرد آن را شناسایی کنیم و از کشورهای پیشرفته در این حوزه الگوبرداری شود و در نهایت کارکرد هر کدام از این نهادها مشخص گردد و در نهایت در قالب یک نگاهت نهاد و نقشه‌ی راه حرکت استوار و همه‌جانبه و نهایی به‌سمت این هدف مهم برداشته شود. لازمی این حرکت یک اراده‌ی سیاسی در سطح قانون‌گذاری، سیاست‌گذاری و اجرای برنامه و در نهایت نظارت جهت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است. همان‌طور که نایت بیان می‌کند مطرح شدن بین‌المللی شدن آموزش عالی باید به‌عنوان یک دستور کار کلیدی در حوزه‌ی آموزشی عالی در ساختار کشورها تعریف شود؛ چون در صورتی که در مجموعه ساختار دولت، نهادی به‌درستی وظیفه‌ی خود را انجام ندهد و وظایف و کارکردهای آن در یک فرایند به‌درستی تعریف نشود و موضوع و فرایند (بین‌المللی شدن آموزش عالی) در سلسله مراتب بالای ساختار اداری کشور تعریف نگردد، با هر تغییر ساختاری برنامه‌ی عقب‌گرد و برگشت به نقطه‌ی اول را به همراه خواهد داشت؛ لذا در این تحقیق شناخت نهادهای تأثیرگذار بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ساختار کشور و کارکرد هر کدام از این نهادها به‌عنوان هدف تحقیق تعیین گردید و بر آن شدیم تا به ارائه و طراحی نقشه‌ی راه و مقدمه‌ی یک نگاهت نهادی جهت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در کشور پردازیم که مطابق شکل ذیل پس از شناسایی و اعتبارسنجی دقیق در ۲ مقوله‌ی اصلی و ۹ بعد شناسایی گردیده‌اند.

اهمیت رتبه‌بندی دانشگاه‌ها سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کمک‌کننده به تصمیم‌گیران و مدیران در این حوزه را در دستور کار قرار داده است. برای مثال تأسیس مراکز علمی در داخل و خارج از کشور مخصوصاً کشورهای منطقه و جهان اسلام، پیشبرد همکاری‌ها و مبادلات علمی و فرهنگی بین‌المللی، تأسیس شعب خارجی دانشگاه و ... را می‌توان نام برد؛ ولی متأسفانه با تغییر دولت‌ها، اهداف و استراتژی‌ها در حوزه‌ی بین‌المللی کردن آموزش عالی نیز تغییر پیدا می‌کند؛ به‌طوری‌که طیف وسیعی از نهادهای و افراد تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز در مبحث بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در سطوح مختلف خرد و کلان در کشور وجود دارد که تعیین و مشخص کردن جایگاه آنان از نظر میزان قدرت و تأثیرگذاری بر فرایند مشخص نیست که این موضوع فرایند اجرای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را با چالش مواجه کرده است. هر کدام از این نهادها به‌طور مستقل در چشم‌انداز آموزش عالی اعلام‌نظر و تصویب قانون می‌نمایند. این آشفتگی نشان‌دهنده‌ی این است که در حال حاضر و شرایط کنونی متأسفانه مواضع و نگاه مثبتی در ساختار کشور برای این بین‌المللی‌سازی آموزش عالی وجود ندارد و تنها شاخصه‌ای که برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مطرح است، همان افزایش کمیت و تعداد دانشجویان خارجی در مؤسسات آموزش عالی کشور می‌باشد.

بنابراین، برای بهره جستن از این ساختار نیاز است که در ابتدا ظرفیت آن را در کشور و در ساختار اداری

شکل ۲ نهاد‌های و کارکردهای تأثیرگذار بر سیاست‌گذاری بین‌المللی شدن آموزش عالی

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی پرداخته شده است. همچنین، نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات قاسم‌زاده، عدالتیان شهریار، محمدی (۱۴۰۰)، موسوی و همکاران (۱۳۹۹)؛ ولیقدم زنجانی و همکاران (۱۴۰۰)؛ مهرآور گیگلو و همکاران (۱۴۰۰) که در آن‌ها به کارکردهای ارائه‌ی خدمات آموزشی از قبیل محتوا، همایش، مقاله، نیروی انسانی و ... توسط نهادها و متولیان آموزش عالی از قبیل وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، دانشگاه‌های و مؤسسات آموزش عالی خصوصی و دولتی، جهاد دانشگاهی، پارک‌های علم و فن‌آوری به‌عنوان کارکردهای تأثیرگذار نام برده شده است، همخوانی دارد. همچنین، نتایج تحقیق لومار (۲۰۱۷) و بیرام (۲۰۱۸) که به اهمیت زیرساخت‌های علمی، فرهنگ و تجهیزاتی و ... در پیشبرد بین‌المللی شدن آموزش عالی و نقش نهاد‌های واسطه‌ای مانند فضای رسانه‌ای، وزارت خارجه و بانک مرکزی در جهت تأمین منابع تبلیغاتی، مالی و توجیه فرهنگی اجرای بین‌المللی شدن آموزش عالی به‌عنوان نهاد‌های کلیدی اهمیت داده شده است؛ با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد؛ اما در این تحقیق به نقش نهاد آموزش و پرورش به‌عنوان یک نهاد پایه‌ای در توسعه‌ی سطح زبان بین‌المللی در جهت بین‌المللی شدن پرداخته شده است که در هیچ‌کدام از

بنابر این نتیجه، بیان می‌شود که جهت حرکت به‌سمت بین‌المللی شدن علاوه به ساختار درون دانشگاه‌ها و آموزش عالی نهادها و کل محیط خارج از دانشگاه نیز در این امر دخیل هستند؛ چراکه نتایج آن به خارج از دانشگاه نیز بر خواهد گشت؛ بنابراین زمانی قادر خواهیم بود در مسیر بین‌المللی شدن حرکت کنیم که علاوه بر نهاد دانشگاه کل کشور و نظام در حرکت به‌سمت بین‌المللی شدن دارای عزم و اراده جدی، سیاست، برنامه، سند، قانون و چشم‌انداز باشد؛ و نقش، کارکرد و ارتباط تک‌تک این نهاد‌های کشور باید مشخص گردد تا بتوان در این مسیر گام درست را برداشت.

با بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های پژوهش با پژوهش‌های قبلی و بیان دست‌آوردهای جدید که این تحقیق ارائه نموده است، نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات مشابه داخلی و خارجی از جمله تحقیقات وو (۲۰۲۰)؛ چون (۲۰۲۰)؛ شریچونویچ والو (۲۰۲۰)؛ میان‌دی و آزیرا (۲۰۱۹)؛ لی (۲۰۱۹)؛ مهرآور و گیگلو و همکاران (۱۴۰۱)؛ شیرزاد و همکاران (۱۴۰۱)؛ منشگر، فتحی و اجارگاه و حمیدی‌فر (۱۴۰۰)؛ اصغری (۱۳۹۸)؛ حسن رضایی (۱۴۰۰)؛ اسدی و همکاران (۱۳۹۹)؛ عالی بیرام (۲۰۱۸) همخوانی دارد. در همه‌ی این تحقیقات به کارکرد نهاد‌های اجرایی از قبیل دانشگاه‌ها، وزارتخانه‌های مرتبط و ... در

نهادهای تسهیل‌گر و تنظیم‌گر و مجریان ارتباط دوسویه برقرار باشد. برای امر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی باید علاوه بر همکاری نهاد های مختلف یک متولی و ناظر واحد در ساختار دیده شود و مطابق با یک الگو عمل نمود.

همچنین، نکته‌ی مهم و تأثیرگذاری که در کشور متاسفانه به آن توجه نمی‌شود این است که نخبگان و ایرانیان خارج از کشوری که در عرصه‌ی علمی فعال هستند، یکی از بازیگران غیررسمی، ولی کاملاً مؤثر بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی هستند، لذا پیشنهاد می‌شود که تصمیم‌گیران وزارت عتف در صورتی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی برای این نهاد دارای اولویت است؛ باید بتواند از پتانسیل بسیار ارزشمند این گروه بهره‌بردار؛ هر چند اخیراً از طریق راه‌اندازی کمیته‌ی جذب نخبگان در این زمینه اقداماتی صورت گرفته؛ ولی این اقدام بیشتر در راستای جذب مدیریت و بازگرداندن خارج‌رفتگان با توجه به نگاه منفی و امنیتی که به این قشر وجود دارد اقدام می‌نماید؛ لذا باید با برنامه‌ریزی دقیق‌تر و با نگاه بازتر بتوان از این نیروی باارزش در راستای پیاده‌سازی برنامه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی بهره‌بردار.

منابع مالی

این مقاله حمایت مالی نداشته است.

سهم نویسندگان

این مقاله مستخرج از رساله‌ی دکتری خانم سمیرا نجفی خواجه‌بلاغی با عنوان «آسیب‌شناسی و طراحی مدل سیاست‌گذاری آموزش عالی با تأکید بر بین‌المللی‌شدن»، رشته‌ی برنامه‌ریزی توسعه‌ی آموزش عالی، در گروه علوم تربیتی، دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه مازندران است که با راهنمایی و مشاوره استادان تهیه شده است.

تحقیقات به آن پرداخته نشده و این نهاد از مصاحبه‌ها استخراج گردیده است. همچنین، در تحقیقات پیشین فقط به شناسایی طراحی الگوی پرداخته شده؛ در حالی‌که در این تحقیق علاوه بر شناسایی در نهایت یک ارتباط دو سویه بین نهاد و کارکردها و ترسیم نقشه‌ی راه مدنظر قرار گرفته است.

در اولین پیشنهاد می‌توان به نقش آموزش و پرورش به‌عنوان نهاد زیربنایی در این خصوص اشاره کرد؛ لذا پیشنهاد می‌شود که یادگیری زبان‌های خارجی و بین‌المللی در چشم‌انداز بلندمدت با در نظر گرفتن قدرت، جایگاه و نفوذ کشورها در آینده در برنامه‌های درسی آموزش و پرورش از سطح ابتدایی گنجانده شود تا در ابتدای امر بتوان خروجی بین‌المللی از سطح مدارس به آموزش عالی وارد نمود. همچنین، پیشنهاد می‌شود که نهادهای بالادستی کشور که وظیفه‌ی سیاست‌گذاری کلان کشور را بر عهده دارند، مصوبات و قوانین خود را فقط در حد ابلاغ قانون نگذارند و وظیفه‌ی نظارت و کسب نتیجه را نیز به انجام برسانند و از نهاد متولی مطالبه‌گری داشته باشند. نهادهای واسطه‌گری اجرای برنامه بین‌المللی شدن آموزش عالی مانند بانک مرکزی، معاونت علوم و فن‌آوری رئیس‌جمهور، صدا و سیما، وزارت خارجه و... باید پشتیبان مجموعه آموزش عالی در راستای بین‌المللی‌شدن آموزش عالی باشند، بانک مرکزی با تأمین ارزی مورد نیاز، وزارت خارجه با گشایش‌های دیپلماتیک، صدا و سیما با تبلیغات و فضا سازی فرهنگی و وزارت علوم با اجرای برنامه‌ی بین‌المللی‌سازی همگی باید در راستای یک برنامه‌ی عملیاتی اجرایی فرایند بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را پیش ببرند. سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی علاوه بر هوشیاری باید با نهادهای علمی و اساتید و دانشجویان بین‌المللی و داخلی اعزامی به خارج از کشور همکاری و سهل‌گیری بیشتری به خرج دهند و با ایجاد موانع ناخواسته فضا را برای این قشر خسته‌کننده ننمایند. باید بین سیاست‌گذاران، نهاد سیاست‌پژوه و

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

تقدیر و تشکر

نگارندگان از کلیه‌ی استادان بزرگوار و مشارکت‌کنندگانی که آنان را در انجام این پژوهش یاری کردند، قدردانی می‌کنند.

منابع

- اسدی، محمد؛ غلامی، خلیلی؛ سلیمی، جمال؛ خورسندی طلاسکو، علی (۱۳۹۹). الگوی توسعه‌ی دیپلماسی دانش در بستر بین‌المللی شدن مطالعات آموزشی در نظام آموزش عالی ایران. *دوفصل‌نامه‌ی مطالعات، برنامه‌ریزی آموزشی*، ۹(۱۸)، ۳۹-۷۵.
- اصغری، فیروزه (۱۳۹۸). تحلیل بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر نقش بازیگران. *نشریه‌ی علمی و پژوهشی مدیریت فردا*، سال ۱۸، ۲۴۳-۲۶۰.
- آسایش، مسعود (۱۳۹۴). تدوین سند راهبردی و نقشه‌ی راه توسعه‌ی فن‌آوری توربین‌های بخار نیروگاهی (گزارش پنجم: تدوین رهنگاشت توسعه‌ی فن‌آوری توربین‌های بخار نیروگاهی)، طرح تحقیقاتی، پژوهشگاه نیرو.
- حجه‌الاسلامی، سیمین؛ چراغی، فاطمه؛ برزو، سیدرضا (۱۴۰۱). مقایسه‌ی تطبیقی آموزش دوره‌ی کارشناسی پرستاری چین و ایران. *نشریه‌ی پژوهش پرستاری*، ۱۷(۱)، ۵۶-۶۶.
- حسن رضایی، جعفر (۱۴۰۱). مطالعه‌ی تطبیقی سیاست‌ها و راهبردهای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران با کشورهای منتخب.
- فصل‌نامه‌ی سیاست‌گذاری عمومی، ۸(۱)، ۱۶۷-۱۷۹.
- حسینی، معصومه؛ معقول، علی؛ سادات ناصری، نازیبا؛ زنده‌دل، احمد (۱۳۹۸). طراحی مدل بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در بین دانشگاه‌های دولتی شمال شرق کشور. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۹(۵۴)، ۵۰۵-۴۹۴.
- خورسندی طلاسکو، علی (۱۳۹۸). علوم تربیتی یا مطالعات آموزشی، <https://rabne.1398/12/20>، www.sci.ir/5335.
- سعیدی، علی؛ رعایانی، مهدی؛ مقصودی، حمیدرضا (۱۴۰۱). روش‌شناسی نگاشت نهادی در نظام علم و فن‌آوری با رویکرد آمایشی. *آمایش سرزمین*، ۱۴(۱)، ۲۵۲-۲۲۱.
- شیرزاد، زینب؛ رجایی پور، سعید و مهرداد، بهروز (۱۴۰۱). تبیین چالش‌های آموزش عالی ایران در مواجهه‌ی با جهانی شدن (مطالعه‌ای مبتنی بر پدیدارشناسی). *فصل‌نامه‌ی مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۱۵(۱)، ۱-۱۵.
- صفری دربرزی، علی، زارع احمدآبادی، حبیب، سلامی، سیدرضا، عندلیب اردکانی، داود (۱۳۹۹). طراحی مدل سیاست‌گذاری علم،

مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، (۱۹۱۰)، ۱-۲۳.

موسوی امیری، سیده طیبه؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم؛ آراسته، حمیدرضا؛ عبدالمالی، بیژن (۱۳۹۹). واکاوی پیامدهای درون و برون دانشگاهی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های دولتی منتخب کشور. *دوفصلنامه‌ی نوآوری و ارزش‌آفرینی*، ۱۷(۹)، ۸۵-۱۰۳.

موسوی امیری، سیده طیبه؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم؛ آراسته، حمیدرضا؛ عبدالمالی، بیژن (۱۳۹۹). الگوی راهبردهای سه‌گانه‌ی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های منتخب دولتی ایران. *فصلنامه‌ی پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۴(۵۰)، ۹۷-۱۲۶.

مهرآور گیگلو، شهرام؛ نوبخت، محسن و مالکپور لپری، کامران (۱۴۰۱). شناسایی گفتمان‌های شکل‌دهنده به همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی ایران. *فصلنامه‌ی آموزش علوم دریایی*، ۹(۱)، ۹-۱۰. ۳۰.

مهرآور گیگلو، شهرام؛ خورسندی طلاسکو، علی؛ غیاثی ندوشن، سعید؛ عباس‌پور، عباس (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی: مطالعه‌ای فراترکیب. *فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی*، ۱۲(۲)، ۴۳۷-۴۵۳.

نیک‌بین، محمد؛ ذاکر صالحی، غلامرضا؛ ماحوزی، رضا (۱۳۹۶). الگوی بین‌المللی شدن آموزش عالی از منظر سیاست فرهنگی.

فن‌آوری و نوآوری در منطقه ویژه‌ی علم و فن‌آوری استان یزد. *نشریه‌ی علمی پژوهشی مدیریت فردا*، ۱۹(۶۵)، ۸۷-۱۰۲.

علی‌پور، محمدرضا؛ عباسی، عفت. (۱۴۰۰). تهدیدها و فرصت‌های بین‌المللی شدن و بومی‌سازی برنامه‌های درسی در نظام آموزش ایران در دو دهه‌ی اخیر و ارائه‌ی راهکارهای پیشنهاد. *فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی*، ۲۱(۸۱)، ۷۰-۴۷.

قاسم‌زاد، فرزاد؛ عدالتیان شهرپاری، جمشید؛ محمدی، محمود (۱۴۰۰). تبیین و طراحی فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی با رویکرد آمیخته. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۱۴(۱)، ۲۱۷-۲۲۹.

کیخا، احمد و توفیقی داریان، جعفر (۱۴۰۰). جایگاه نهادهای دانشجویی در حکمرانی آموزش عالی با رویکرد سیاست‌های کلی. *فصلنامه‌ی سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۹(۳)، ۴۹۶-۵۲۴.

مایاچی، مانده؛ میرریاحی، سعید؛ مظهری، محمد ابراهیم؛ مهرعلیزاده، یدالله (۱۴۰۰). بررسی تغییرات جهانی شدن آموزش عالی بر آموزش معماری و داوری طرح‌های معماری در دانشگاه‌های ایران. *فصلنامه‌ی علمی دانشگاه فنی و حرفه‌ای*، ۱۸(۴)، ۲۶۵-۲۹۵.

منشگر، مریم؛ فتحی واجارگاه، کوروش، حمیدی‌فر، فاطمه (۱۴۰۰). ارائه‌ی الگوی بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور براساس رویکرد داده‌بنیاد. *دوفصلنامه‌ی*

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی دانشگاه‌های
علوم پزشکی کشور. مجله‌ی راهبردهای
آموزش در علوم پزشکی، (۲)۱۴، ۴۹-۶۱.

فصل‌نامه‌ی علمی-پژوهشی سیاست علم و
فن‌آوری، (۳)۹، ۴۵-۶۰.

ولیم‌قدم زنجانی، سحر؛ کمالی، نقی؛ مجتبی‌زاده،
محمد (۱۴۰۰). طراحی و اعتباریابی الگوی

Almedia, J., et al. (2021). Understanding
Internationalization at Home:
Perspectives from the Global North
and South. *European Educational
Research Journal*, 18(2), 200-217.

higher education. *Journal of Stud
International Education*, 10(5):11-9.

Altbach, P. G. (2018). India higher
education internationalization:
problems and possibilities.
CURRENT SCIENCE, 114(3), 425.

Bruhn-Zass, B. (2021). International
Academic Mobility. The conference
"International Academic Mobility in
a (Post) COVID-19 World. Spanish
and German Perspectives.
*International Academic Mobility
Conference*.

American Council on Education. (2011).
*Strength Through Global Leadership
and Engagement: U.S. Higher*

Byram, M. (2018). Internationalisation in
higher education—an international
-list perspective. *On the Horizon*,
26(2), 148-156.

Andreas M. Riege. (2003). Validity and
reliability tests in case study
research: a literature review with
hands-on applications for each
research phase, *Qualitative Market
Research: An International Journal*,
Volume 6, Number 2 pp. 75-86,
Griffith University, Nathan,
Australia.

Childress, L. (2010). The Twenty-first
century University: Developing
Faculty Engagement in
Internationalization (Complicated
Conversation: A book Series of
Curriculum Studies). New York:
Peter Lang.

Barbosa, M. L. D. O., & Neves, C. E. B.
(2020). Internationalization of
higher education: institutions and
knowledge diplomacy. *Sociologias*,
22, 22-44.

Choi, S. (2019). Identifying indicators of
university autonomy according to
stakeholders' interests. *Tertiary
education and management*, 25(1),
17-29.

Bassett, C. (2004). *Qualitative research in
health care*, London. Whurr.

ChunHsieh, Chuo. (2020). Internationaliza-
-tion of higher education in the
crucible: Linking national identity
and policy in the age of
globalization. *International Journal*

Bostrom C. A. (2009). Diffusion of
internationalization in Turkish

- of Educational Development, Volume 78.
- Creswell, John & Plano Clark, Vicki. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. California, Published by Publications.
- De Wit, H. (2015). Globalisation and internationalisation of higher education. *Internationalisation of universities in the network society*, 8(2). Retrieved from <http://rusc.uoc.edu/ojs/index.php/rusc/article/view/v8n2-dewit-eng>.
- De Wit, H., (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative and conceptual analysis*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- DeWit, H. & Hunter, F. (2018). Internationalization of higher education: Evolving concepts, approaches and definitions. in P. Teixeira and J.C. Shin (eds.), *Encyclopedia of International Higher Education Systems and Institutions*, Springer, Dordrecht.
- Doyle S. (2007). Member checking with older women: A framework for negotiating meaning, *Healthcare for Women International* 2007; 28: 888-908.
- Ferronato, N., Torretta, V., Bezzi, M., Zolezzi, G. and Ragazzi, M. (2019). International Cooperation and University Agreements: new opportunities for sustainable development. *JUNCO| Journal of UNiversities and international development COoperation*, 1(1).
- Frissen, V, Millard, J, Huijboom, N, Iversen, J. S., Kool, L, Kotterink, B, ...& ven deer Duin, P. (2007). *The future of eGovernment: An exploration of ICT-driven Models of eGovernment for the Eu in 2020*. D. Osimo, D. Zinnbauer and A. Bianchi, Joint Research Center.
- George Mwangi, Chrystal, A and Yaho, Christina. (2020). Us Higher Education Internationalization Through an Equity-Driven Lens. *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, Vplume 36, 1-62.
- Guba E, Lincoln Y. (1992). Effective evaluation: Improving the usefulness of evaluation results through responsive and naturalistic approaches, Jossey-Bass.
- Harper M, Cole P. (2012). *Member Checking: Can Benefits Be Gained Similar to Group Therapy? The Qualitative Report*, 17 (2): 510-517.
- Hudzik. John, K. (2013). *Comprehensive Internationalization from Concept to Action*. NAFSA, Association of International Educators, Washington, D.C. p. (6).
- Jackson, J. (2008). Globalization, Internationalization, and short-term stays abroad. *journal of intercultural relations*, 32(4), 349-358.

- Knight, J & DeWit, H. (2018). Internationalization of Higher Education: Past and Future, *International Higher Education*, (95), 2-4.
<https://doi.org/10.6017/ihe.2018.95.10715>.
- Knight, J. (1994). Internationalization: Elements and checkpoints (Research Monograph, No. 7), Ottawa, Canada: Canadian Bureau for International Education.
- Knight, J. (2019). Knowledge diplomacy in action. *Higher Education Systems Research*, British council.
- Kvilhaugsvik, H. (2021). Bridging higher education and the world of work? Employer panels in Nordic university governance. *European Journal of Higher Education*, 1-17.
- Li F. (2019). The Internationalization of Higher Education in China: The Role of Government. *Journal of International Education Research*, 12(1): 47-52.
- Lomer, S. (2017). Recruiting International Students in Higher Education: Representations and Rationales in British Policy, *Market in Higher Education: Quality, Accreditation and Qualification*,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>
- Miandy munusamy M, Aziah H. (2019). internationalization of higher education in Malaysia. Insight from higher education administrators. *An International Journal of Asia-Europe Relations*, 5(1): 44-59.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Niculescu, L. Pricopie and Popescu, R. (2009). Country Differences in the Internationalization of Higher Education-How can Countries Lagging Behind Diminish the Gap, *Review of International Comparative Management*, 10(5)
- Oztel, H. (2020). Fourth generation university: co-creating a sustainable future. *Journal Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals Quality Education*, 1-13.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-69902-8_77-1.
- Polit DE, Beck CT. (2006). *Essentials of nursing research: methods, appraisal and utilization*. 6ed. Philadelphia. lippincott Williams & wilkins.
- Romani Dias, M., Carneiro, J. & Dos Santos Barbosa, A. (2020). Internationalization of higher education institutions: the underestimated role of faculty. *International Journal of Educational Management*, 33 (2), 300-316.
- Rosyidah, R., Matin, & Rosyidi, U. (2020). Internationalization in higher education: university's effective promotion strategies in building international trust. *European Journal of Educational Research*, 9 (1), 351-361.

Sharipjonovich Uralov, Ozodjon. (2020). Internationalization of higher education in Uzbekistan. *Social Sciences & Humanities Open*, [Volume 2, Issue 1](#).

Tamrat.W. (2020). *Internationalisation now a deliberate undertaking*. UNIVERSITY WORLD NEWS.

Uralov, O.SH. (2020). Internationalization of higher education in Uzbekistan. *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1).

Wu, H. (2020). Three dimensions of China's "outward-oriented" higher education internationalization. *Higher Education*, 77(1), 81-96.

